

HUMANIST

MAANDBLAD OVER HUMANISME, MENS EN WERELD

Ana Sebastián en de Argentijnse vuile oorlog

Je moet altijd
de mens in je vijand
blijven zien

Dan zit je daar met je
humanistische idealen!
Onderzoek naar hoe humanisten
hun kinderen opvoeden

De straten van Mexico Stad.
Een verhaal van Jan Donkers

Er zijn veel vreemdelingen
in eigen land.
Actie tegen racisme.

Humanisme, wat is dat eigenlijk?

Met veel HV-nieuws,
aankondigingen,
nieuwe boeken
en rtv-uitzendingen

NUMMER 3
MAART 1992
PRIJS: F 4,50

HUMANIST

IS EEN UITGAVE VAN
HET HUMANISTISCH VERBOND

47-STE JAARGANG
NUMMER 3
MAART 1992

Redactie-adres:
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Tel.: 030 - 318145.

Kantooradres:
Oudkerkhof 11,
3512 GH Utrecht.
Fax: 030 - 367104

Redactie:
Hes van Huizen (hfred)
Ingeborg van Teeseling

Vormgeving:
Hes van Huizen
Rik Tazelaar (Studio ID)

Prepress/ Lithografie/Druk:
Brouwer Offset Utrecht BV

Redactiecommissie:
Peter Heisterkamp
Saskia ter Kuile
Hans Martens
Bram Roozendaal
Marc Hermesen

Abonnement:
Een jaarabonnement kost f 30,-
Bel 030 - 318145 (Toestel 28)
Leden van het Humanistisch Ver-
bond
ontvangen het blad gratis.
Zie ook informatie achterin
dit blad.

Advertentietarieven:
De tarieven van febr. 1988
zijn van kracht. Een folder
is op aanvraag verkrijgbaar.

Foto-omslag:
Chris Pennarts

HET VOLGENDE NUMMER
VERSCHIJNT DE EERSTE
WEEK VAN APRIL.
KOPIJ DAARVOOR MOET
UITERLIJK 12 MAART
IN HET BEZIT ZIJN
VAN DE REDACTIE.

Bent u ook geïnteresseerd
in wat mensen drijft
en de wereld draaiende houdt?
Neem dan nu een abonnement
op de Humanist.
Voor slechts drie tientjes
krijgt u het blad
een jaar lang in de bus.

Hoofdfiguren uit de Humanistische traditie

Onlangs verscheen 'Geschiedenis van het humanisme; hoofdfiguren uit de humanistische traditie', onder redactie van Paul Cliteur en Wim van Dooren. Een gedegen overzicht van de ontwikkeling van het humanisme van de oudheid tot nu aan toe; van paidia en humanitas tot zelfbeschikkingsstreven en humanistische emancipatiebewegingen; van Socrates en Plato tot Russell en Fromm. Met 312 pagina's informatie is het geen boek om in één adem uit te lezen, wel om als naslagwerk dicht bij de hand te houden en om je van tijd tot tijd in te verdiepen.

In de winkel kost dit boek f 38,50. Dankzij een financiële bijdrage van Humanistisch Studiecentrum Nederland (HSN) kunnen leden van het HV, Humanitas en De Vrije Gedachte dit boek voor slechts f 27,50 kopen bij het Humanistisch Centrum in Utrecht (Oudkerkhof 11). Wie het thuis gestuurd wil krijgen, moet f 32,50 overmaken (boekprijs + porto) naar giro 58, Humanistische Pers Utrecht o.v.v. "Geschiedenis humanisme".

(INGEZONDEN MEDEDELING)

STICHTING
STEUNFONDS
PRAKTISCH
HUMANISME

OUDKERKHOF 11, 3512 GH UTRECHT
TELEFOON 030 - 322786
BANK C&E 69.97.13.889

GIRO 6168

'Ik legateer, vrij van rechten en kosten, aan de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Utrecht, een bedrag ad gulden.'

(voorbeeldtekst testament)

Gelden verkregen uit legaten, worden door het Steunfonds vastgezet in het 'basisfonds'. Jaarlijks worden de ontvangen renten en dividenden uitgekeerd aan het Humanistisch Verbond. Zo heeft het HV langdurig profijt van uw geld en kan het zijn activiteiten en dienstverlening voortzetten.

Voor meer informatie: mevrouw M vd Lans, medewerker Steunfonds (030 - 322786).

In dit nummer

Vreemdeling in eigen land

5

Racisme en racistisch geweld steken in heel Europa - ook in Nederland - de kop weer op. We kunnen dat niet tolereren. Iedereen zal in zijn of haar eigen omgeving actief stelling moeten nemen tegen vreemdelingenhaat. Ook humanisten bekenen kleur.

Interview met Ana Sebastián

8

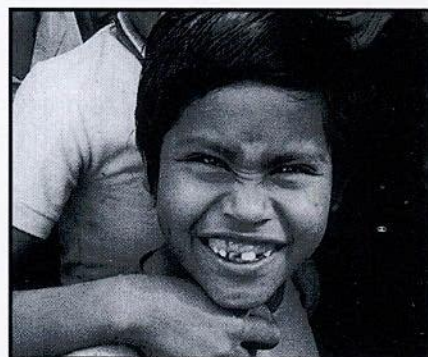
In de jaren zeventig woedde in Argentinië de 'vuile oorlog'. Ana Sebastián was actief in het verzet en verloor tientallen vrienden. Ze vluchtte naar Nederland en schrijft nu boeken over verzet, liefde, dood, verlies en ook over de heimwee naar intens leven. Ingeborg van Teeseling sprak met haar.

De straten van Mexico Stad

17

Journalist en schrijver Jan Donkers had vorig jaar voor VPRO en HIVOS Mexico als standplaats. Vanuit Mexico Stad berichtte hij wekelijks voor de radio over deze zuiderbuur van de Verenigde Staten. Voor HIVOS bundelde hij zijn verhalen. In deze Humanist een voorpublicatie over de straten van Mexico Stad waar iedere hoek geld kost.

Humanistische opvoeding

22

Is humanisme wel een kindvriendelijke levensovertuiging? Moet je bijvoorbeeld een driejarig kind wel met redelijkheid en argumenten om de oren slaan? Maak je de fantasie van een kind niet kapot met al die argumenten? Dieuwertje Bakker deed onderzoek.

Dit nummer van de Humanist is anders dan anders. De redactie heeft z'n best gedaan om van dit nummer een blad te maken zoals het zou moeten gaan worden om elke maand aantrekkelijk te zijn voor een grote groep van geïnteresseerden. Daarom 36 pagina's met veel variatie in onderwerpen, een full colour-omslag en al het HV-nieuws overzichtelijk bij elkaar. Met dit nummer zal de Erasmus universiteit de komende maanden onderzoek doen naar de vraag of er mogelijkheden zijn om de Humanist breder te verspreiden. Daarom dus eenmalig dit 'magazine over levensbeschouwing, mens en wereld'. Met de hoop dat de Humanist zo spoedig mogelijk elke maand zo verschijnt. De redactie

Brieven zijn welkom.
Houdt u het wel kort. De
redactie behoudt zich
het recht voor om
brieven in te korten of
niet te plaatsen.

Indische Nederlanders

Rekenschap van december 1991 handelt over het thema etnisch-culturele tegenstellingen, zo vermeldt het kerstnummer van de Humanist. Emmy Jacobs besteedt daarin aandacht aan culturele minderheden en migranten uit Suriname en de Antillen.

Met geen woord rept zij over de repatrianten uit het voormalige Nederlands-Indië en hun nakomelingen. Deze Indische Nederlanders, onder wie Nederlanders wier uiterlijk niet verraaft dat hun wortels in een ander land liggen, benaderen in aantal de leden van alle culturele minderheden in ons land tezamen. De prijs die zij voor hun ogenschijnlijk zo succesvolle integratie hebben betaald is hoog: volledig opgegaan in de Nederlandse samenleving zijn zij daar nagenoeg geheel in verdwenen en naar thans blijkt ook uit het gezichtsveld van Emmy Jacobs.

In dezelfde uitgave van Rekenschap tracht Roelie Koning de lezers voor te houden dat Marion Bloem kind is van Molukse ouders en dat haar boek "Geen gewoon Indisch meisje" een Moluks thema betreft. Deze bewering getuigt van een gebrek aan kennis vergelijkbaar met de vooroordelen die de repatrianten destijds zo onaangenaam trof. Niet alleen zag men hen aan voor Indonesiërs, men stelde hen ook vragen als: "Leven jullie werkelijk in de bomen?" en "Waar hebben jullie Nederlands geleerd?", waarop het klassieke antwoord dan luidde: "Aan boord van Indië naar hier." De twee alinea's die Rekenschap over het thema etnisch-culturele tegenstellingen aan de

Indische Nederlanders besteedt, vormen de hedendaagse variant op dit onrecht.

Het treft mij pijnlijk te moeten constateren dat dit ook binnen humanistische kring voortwoekert.

Chris van Bremen
(Hellevoetsluis)

Euthanasie

De voorstellen die ik beluisterde en las in het winternummer van de Humanist hebben gemeen dat een ander, arts of wetgever, wordt belast met de verantwoording voor het onklaar maken van het levensmechanisme; een produkt van vijftien miljard jaar evolutie.

Dit prachtige mechanisme functioneert zolang wij voedsel tot ons nemen. Stoppen met eten betekent een zelfgekozen beslissing om het leven op een natuurlijke menswaardige manier te beëindigen, zonder de verantwoording over te dragen op een arts of de wetgever. Angst om oud te worden hoeft niet.

Sybout Jager (Grouw)

Vraagteken bij Algerije

In het artikel in Humanist van februari over democratie in Algerije besteedt Rob Tielman geen aandacht aan de achtergrond van de ontstane situatie. Uit krantenberichten heb ik begrepen dat sedert Algerije een zelfstandige staat is, de FLN onafgebroken aan het bewind is. Met als resultaat een zeer slechte economie waarin ook corruptie een grote rol speelt. Voor jongeren zijn er vrijwel geen vooruitzichten. Dit verklaart ook de straatrellen enige tijd geleden, vóór de verkiezingen.

Ondanks de misère op sociaaleconomisch en cultureel gebied had de FLN blijkbaar na al die jaren nog geen zicht op haar eigen positie. Dat ontstond pas onlangs bij de eerste vrije algemene verkiezingen, toen het dus te laat was. Veel jongeren heb ik begrepen, sympathiseren niet met het extreem fundamentalistische streven maar zagen in het FIS de enige mogelijkheid tot verbetering van hun eigen maatschappelijke situatie. In feite heeft de FLN het FIS in de huidige omvang zelf opgeroepen.

Ik zet een vraagteken bij het morele recht van de huidige machthebbers om gewapend op te treden.

H.B. Lagerweij
(Nieuwerkerk a/d IJssel)

VELE VREEMDELINGEN IN EIGEN LAND

Racisme en racistisch geweld steken in heel Europa - óók in Nederland - weer de kop op. Daarmee wordt geweld gedaan aan het recht om in vrijheid en met respect voor anderen volgens onze eigen levensovertuiging te leven. We kunnen dat niet tolereren. Iedereen zal in zijn of haar eigen omgeving actief stelling moeten nemen tegen vreemdelingenhaat.

Het gaat, zoals het meestal wordt genoemd, om het 'minderheden-probleem'. Om een probleem tussen zogenaamde allochtone minderheden en een autochtone meerderheid. Maar dat is een versimpeling die de werkelijkheid geen recht doet.

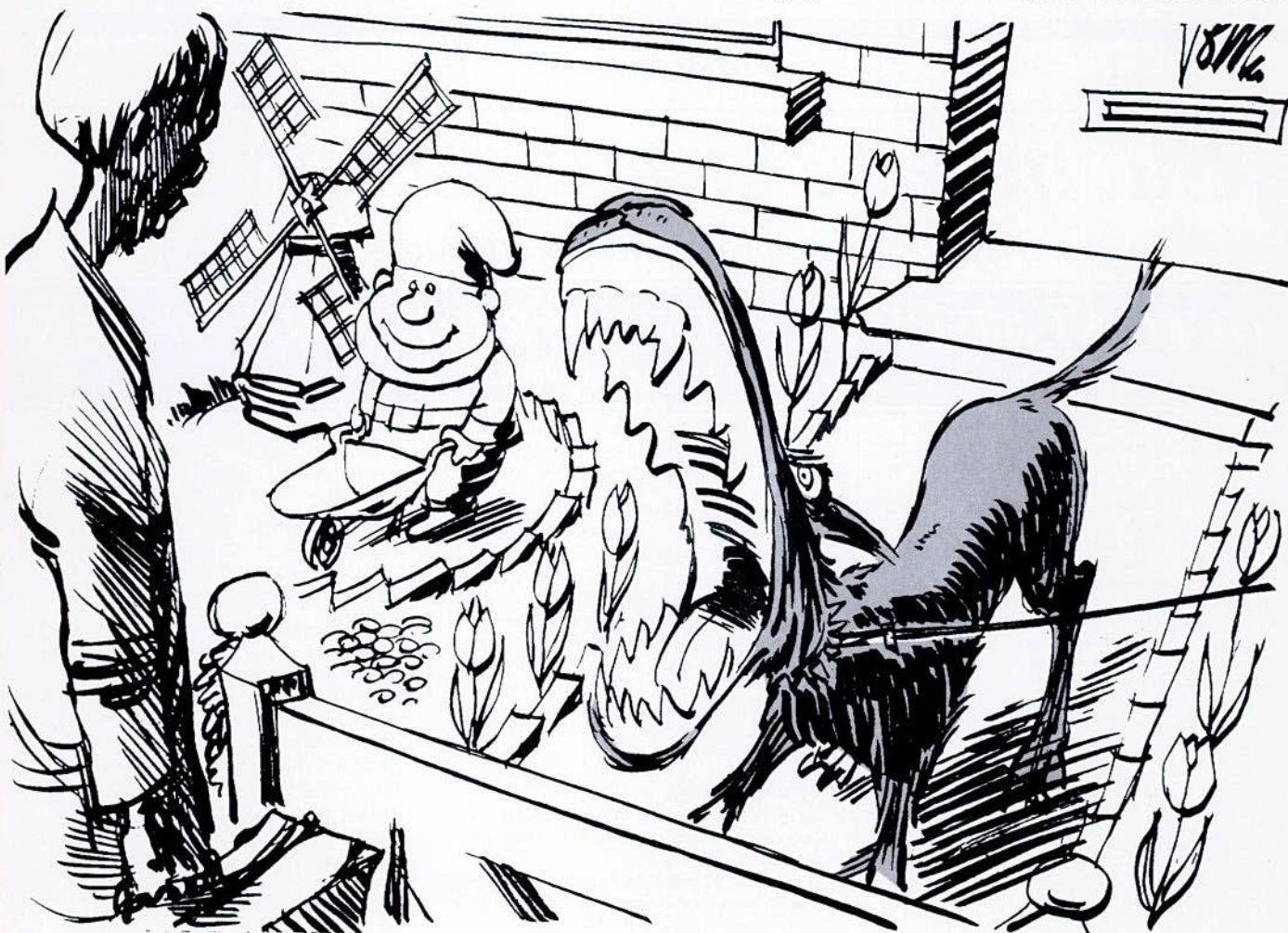
In de eerste plaats zijn al die zogenaamd autochtone Nederlanders wel een grote meerderheid maar allerm minst een homogene groep. Maatschappelijk gezien is het een complex van minderheden: jongeren, bejaarden, mensen met werk en mensen zonder werk, (chronisch) zieke mensen en gezonde mensen, protestanten, humanisten enzovoort. Hetzelfde geldt voor de

zogenaamd allochtone minderheden. Eigenlijk hebben zij alleen een aantal uiterlijke kenmerken gemeenschappelijk die hen onderscheiden van de meerderheid van de mensen hier. Op grond daarvan worden zij door die meerderheid als allochtonen over één kam geschoren. Fransen, Engelsen, Duitsers of Skandinaviërs, ook zij zijn buitenlanders in Nederland. Maar zij hebben die onderscheidende kenmerken niet en worden dan ook niet als allochtonen betiteld.

De homogeniteit van de Nederlandse bevolking zit 'm vooral in de gemeenschappelijke Nederlandse taal - hoe verschillend die vaak ook wordt uitgespro-

ken. Als de bevolking van Nederland in andere opzichten net zo homogeen was als wat het taalgebruik, zou dat zogenaamde minderhedenprobleem heel wat sneller en gemakkelijker zijn op te lossen. Krasser gezegd: het probleem is niet dat er vreemdelingen in ons land zijn, maar dat er Nederlanders zijn die zich in ons land als vreemdelingen behandeld voelen.

Ook los van de zogenaamde allochtonen is de Nederlandse samenleving niet zo goed geïntegreerd. Zij valt uiteen in een veelheid van groepen die zich lang niet allemaal even goed ingepast en geborgen of prettig thuis voelen in ons land. Aan de ene kant zijn er degenen die volop aan de slag zijn, maatschappelijk goed uit de voeten kunnen en zich lekker voelen in de rol die voor hen is weggelegd. Aan de andere kant zijn tallozen werkloos, slecht gehuisvest en ook in andere opzichten alleen zijdelings bij de hoofdstroom van het maatschappelijk gebeuren betrokken. Dat is wat wij ook wel 'moderne armoe-

de' noemen. De kloof tussen hen die aan de goede kant en diegenen die aan de verkeerde kant van de streep staan, veroorzaakt de meeste spanningen.

Het zogenaamde minderhedenprobleem heeft, kortom, twee kanten: de slechte positie van allochtonen in ons land en de eveneens slechte positie van autochtone minderheden die zich vreemdeling voelen in eigen land. In beide gevallen gaat het om maatschappelijk niet geïntegreerde minderheden. In onze maatschappij zijn die twee niet-geïntegreerde groepen voor hun huisvesting grotendeels op dezelfde verwaarloosde wijken van de grote steden aangewezen. En voor hun werk op dezelfde slecht betaalde baantjes met weinig arbeidszekerheid.

Ziedaar alle ingrediënten voor het ontstaan van racistische vooroordelen en gevoelens.

Veel jongeren, ouderen, werklozen en allochtonen (die ook jong, oud of werkloos kunnen zijn) zitten eigenlijk in hetzelfde schuitje. Velen van hen leven met één been in en één been buiten de maatschappij en het is niet duidelijk wat zij eraan kunnen doen om dat te veranderen. Het aanwijzen van een zondebok is dan een voor de hand liggende uitweg uit de bijna onvermijdelijke gevoelens van machteloosheid en uitzichtloosheid. Vanwege hun uiterlijke herkenbaarheid zijn gekleurde mensen, zeker als zij zich ook

anders kleden dan Nederlanders, een makkelijk object voor de onlustgevoelens van onvoldoende 'geïntegreerde' autochtonen. Helaas wakkeren sommige Nederlanders die hun comfortabele positie in onze maatschappij niet willen verliezen, dit vuurtje nog eens extra aan. Willen we het gevaar van uitslaande branden voorkomen, dan zullen we ons moeten keren tegen racistische opmerkingen en gedragingen, ook als ze zogenaamd voor de grap worden gemaakt.

Door geen of onvoldoende aandacht te schenken aan de maatschappelijke oorzaken van het minderheden-probleem, steken we onze kop in het zand. In plaats

van het probleem te verzachten, verergeren we het dan juist. Om de moderne armoede te bestrijden, is ons land hard toe aan sociale vernieuwing. Dat is niet iets dat landelijk, van bovenaf, met categorale maatregelen kan worden bereikt. Het vereist kleinschalige activiteiten, plaatselijk, op menselijke maat, door mensen uit één buurt of wijk samen aanpak. Dat zijn activiteiten waar humanisten bij uitstek bij betrokken moeten zijn.

Jan Glastra van Loon
(algemeen voorzitter)

(INGEZONDEN MEDEDELING)

Stichting Humanitas vraagt

voor het verpleeghuis de Humanitas Kliniek (110-Morgen/Hillegersberg)

HUMANISTISCH GEESTELIJK RAADSVROUW/-MAN voor 15 uur per week

In de Humanitas Kliniek, onderdeel van de Stichting Humanitas met zes verzorgings-tehuizen, twee zorghuizen, twee verpleeghuizen en één project zelfstandig verzorgd wonen, worden 315 oudere mensen behandeld, verpleegd en verzorgd, die door lichamelijke en/of geestelijke stoornissen tijdelijk of blijvend niet thuis kunnen zijn. Doel van de zorgverlening is dat de mensen zo zelfstandig mogelijk worden en blijven. Daartoe geldt voor iedereen een individueel zorgplan met behandeling op maat en respect voor zelfbeschikkingsrecht en levensovertuiging. Om aan de zorg een individueel karakter te geven wordt gewerkt in kleine teams, waarbij de coördinatie van de zorg op de afdelingen zelf gestalte krijgt.

De huidige dienst geestelijke verzorging wordt gevormd door een humanistisch raadsvrouw, een hervormd predikant en een rooms-katholieke pastor.

Tot de taken behoren:

- het zorgdragen voor een aanbod van geestelijke verzorging ten dienste van patiënten/bewoners en hun familie;
- het leveren van een eigen bijdrage aan de optimalisering van het woon- en leefklimaat;
- het meewerken aan de integratie van de geestelijke verzorging in het geheel van de zorgverlening;
- het leveren van een eigen bijdrage aan levensbeschouwelijke en ethische aspecten van behandeling en zorg.

Gevraagd wordt:

- een afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidings Instituut of aan de Universiteit voor Humanistiek;
- affiniteit met de problematiek van de patiënten/bewoners in een verpleeghuis;

- bereidheid tot samenwerking in teamverband met de andere geestelijk verzorgers;
- inhoudelijke benoeming tot humanistisch raadsvrouw/-man door het Humanistisch Verbond.

Geboden wordt:

- salariering en arbeidsvoorwaarden conform CAO ziekenhuiswezen. Indeling in de schaal FG. 60 (maximaal f 5.950,- op full-time basis).

Inlichtingen kunt u verkrijgen bij:

mevrouw W. Markesteijn, waarnemend algemeen directeur en mevrouw C. Mey - v.d. Beek, humanistisch raadsvrouw van de Humanitas Kliniek, telefoon (010) 4615100 en tevens bij mevrouw M.E. van Angeren, hoofd van de dienst humanistische geestelijke verzorging in verpleeghuizen en psychiatrische ziekenhuizen, telefoon (030) 318145.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u binnen 2 weken na het verschijnen van deze advertentie richten aan: De Humanitas Kliniek, t.a.v. mevrouw L. Schippers, personeelsfunctionaris, Achillesstraat 290, 3054 RL Rotterdam.

Op 21 maart bekent Nederland kleur met grote demonstratie tegen racisme

Buitenlanders worden met geweld bedreigd. In moskeeën is brand gesticht. Het wordt tijd dat Nederland kleur bekent, besloot een aantal migrantenorganisaties en bezon zich op een groot-scheepse demonstratie. Vele maatschappelijke organisaties, waaronder het Humanistisch Verbond, ondersteunen dit initiatief. Op 21 maart, de dag die door de Verenigde Staten is uitgeroepen tot internationale dag tegen het racisme, zal de demonstratie plaatsvinden. Om 13.00 uur vanaf de Dam in Amsterdam. Onder de leus: Nederland bekent kleur.

Het Humanistisch Verbond heeft, mede namens andere humanistische organisaties, het manifest bij deze demonstratie ondertekend. Hieronder volgt de integrale tekst van dit manifest:

NEDERLAND BEKENT KLEUR

Er zijn aanslagen gepleegd. Er is geweld gebruikt tegen buitenlanders omdat het buitenlanders zijn. Huizen van gebed zijn geschonden. Dit zijn aanslagen op de wortels van onze democratie, op onze grondwet.

Wij hebben onze ogen en oren open. We zien dat er in onze samenleving problemen zijn. Problemen van werkloosheid en isolement, van woningnood en angst. Geen van die problemen wordt opgelost door de ene groep tegen de andere uit te spelen. Door de schuld bij 'de ander' te leggen. Wie andermans vrijheid respecteert, verdedigt zijn eigen vrijheid.

Voor een serieuze aanpak van scholing en banen, van preventie en stadsvernieuwing, van veiligheid en ontwikkeling hebben we ieders talent en inzet nodig.

Van Nederlanders en nieuwe Nederlanders. Van jongeren en ouderen. Buitenlanders zijn een deel van onze samenleving, van onze economie, van onze toekomst.

De snelle ontwikkelingen in Oost-Europa, Latijns-Amerika, Noord-Afrika en Derde Wereldlanden grijpen ook in ons leven in. Onze samenleving verandert mee en als we willen kunnen we van die

veranderingen beter worden. Door elkaar serieus te nemen, door onze democratie optimaal te gebruiken. Racisme en vreemdelingenhaat staan die toekomst in de weg.

Daarom: NEDERLAND BEKENT KLEUR. Demonstratie en manifestatie tegen vreemdelingenhaat en racisme. 21 maart 13.00 uur. Dam, Amsterdam.

Nog meer acties tegen vreemdelingenhaat

Behalve de demonstratie op 21 maart zullen meer acties tegen racisme plaatsvinden. Zo wordt op 12 maart een nationale handtekeningenactie gelanceerd. Bekende Nederlanders zullen dan hun handtekening zetten onder het **Appèl tegen Vreemdelingenhaat**. De tekst hiervan luidt als volgt:

'Nederland is opgeschrikt door uitingen van geweld tegen migranten. Vreemdelingenhaat hoort in een rechtsstaat niet thuis. Het is een aanslag op ons traditionele recht om in vrijheid en met respect voor anderen geloof en cultuur te beleven. Iedereen dient in zijn of haar omgeving, werk, thuis, buurt of vereniging, actief stelling te nemen tegen vreemdelingenhaat. Met mijn handtekening verklaar ik me bereid mij hiervoor in te zetten'.

Deelnemende organisaties in het Appèl tegen Vreemdelingenhaat zijn: Anne Frank Stichting, Anti-Discriminatie Overleg, Centrum voor Informatie en

Documentatie Israel, Humanistisch Verbond, Interkerkelijk Vredesberaad, Landelijk Bureau Racismebestrijding, Mauthausen Comité, Moslim Informatie Centrum, Nederlands Auschwitz Comité, Pax Christi, Stichting het Mozeshuis, Verenigd Verzet.

Deze actie zal op 14 juni, aan de vooravond van het nationale minderhedenfeest, worden besloten met een manifestatie in Amsterdam. Er zijn nog veel vrijwilligers nodig om met de lijsten rond te gaan. Belangstellenden kunnen deze lijsten aanvragen bij het ADO (Anti-Discriminatie Overleg), Postbus 596, 3500 AN Utrecht. Tel: 030 - 341264. Ook bij het Humanistisch Verbond in Utrecht zijn lijsten verkrijgbaar. Financiële bijdragen in de kosten van handtekeningenactie en manifestatie zijn ook zeer welkom. Daarvoor is een speciaal gironummer geopend: Giro 7587, t.n.v. Appèl, Utrecht.

Ook humanisten bekennen kleur

Humanisten denken niet in zwart en wit (hopen we), maar bekijken alles van alle kanten. Toch is de tegenstelling zwart-wit, zwarte en witte mensen, autochtonen en allochtonen, één van de onderwerpen van het Project Samen Leven waarmee het Humanistisch Verbond dit jaar aan de slag gaat.

Kernvragen zijn: wat zien we? Wat doen we? Durven we onze nek uit te steken als iemand naast ons beledigd wordt? Of kijken we de andere kant uit? Hoe kun je 'niet zwart-wit' over de tegenstelling zwart-wit denken?

Deze zomer organiseert het HV bijeenkomsten in de afdelingen, waar we onze eigen ervaringen met zwart en wit in onze leef-, woon- en werkpraktijk creatief bij elkaar willen brengen. Een schat van materiaal om ons als HV op te bezinnen: hoe kunnen wij bijdragen aan een samenleving waarin mensen volwaardiger samen leven? Een vraag, die we in het najaar op één of meer symposia aan de orde willen stellen.

In de maand maart zal de afdeling Vorming van het HV de plaatselijke afdelingen nader over dit project informeren.

Ana Sebastián en de vuile oorlog in Argentinië

Je moet altijd de mens in je vijand blijven zien

Vijftien jaar geleden ontvluchtte ze Argentinië, aan het eind van haar krachten en illusies over een betere wereld. Ze was actief in het verzet, had tientallen vrienden verloren. Op haar hielen gezeten door de herinneringen aan deze 'vuile oorlog' is Ana Sebastián gaan schrijven over verzet, liefde, dood, heimwee en verlies. "Ik drink een borrel op mijn gestorven vrienden, zet een tango op, maak iets lekkers te eten en vier ze. Ik vier ze. Anders zijn ze echt dood." Ingeborg van Teeseling las haar boeken en sprak met haar.

'Het eerste gebod van de mens is overleven en zolang hij niemand lastig valt die armer of weerlozer is dan hij, is alles geoorloofd.' Salinas voelt zich in zijn element.

'Goed, maar binnen bepaalde grenzen,' zegt Chango. 'Binnen grenzen die worden bepaald door wat hun bewustzijn hen in geeft en niet binnen de grenzen van diegenen die de wetten hebben gemaakt om de onderliggenden het leven te verpesten.'

'Goed, goed, het zijn nu geen tijden voor libertaire agitatie, Salinas', zegt Pachó die nooit een voorstander is geweest van libertaire agitatoren, maar die zichzelf wel altijd zoveel mogelijk vrijheden heeft veroorloofd.'

'Ja, het is hoog tijd om alles opnieuw te bekijken, want alles is volkomen verrot. Alles is uit de doofpot gehaald en alles is een grote rotzooi geworden. Daarom heeft niemand het recht om iemand te veroordelen die wat dan ook gedaan heeft om te overleven.'

'Maar dat is een utopie, beste vriend, dat is romantiek,' zegt don Rafael die ze er allemaal van verdenken een overlevener te zijn. 'Helaas toont de geschiedenis ons

aan dat zij die de macht bezitten ons leven bepalen. Dat is politiek.'

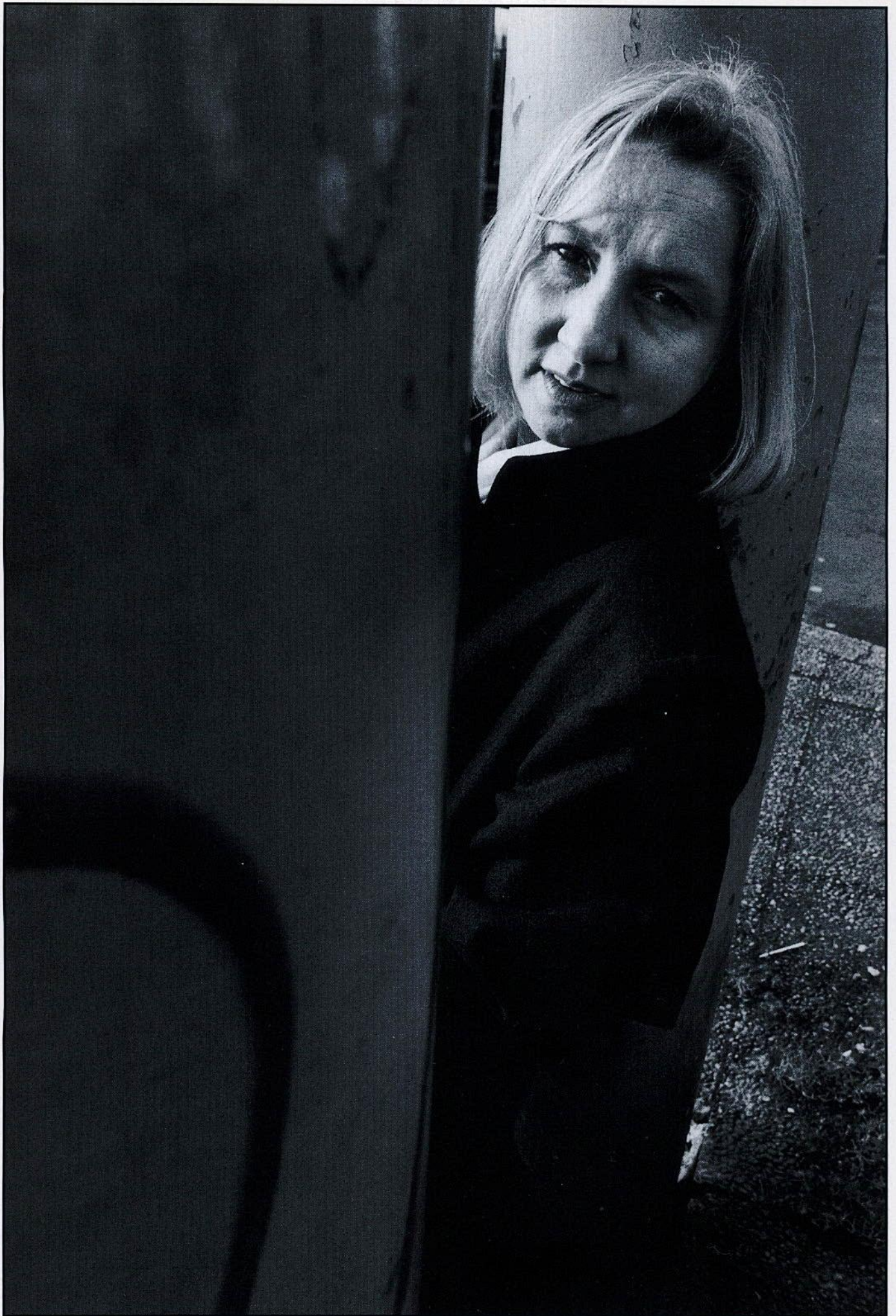
Uit: 'De Dikke van de melksalon'

"Het grote nadeel van overleven is dat je moet vergeven en vergeten, anders kun je niet verder. Je moet leren begrijpen. Sommige dingen kan ik verwerken door erover te schrijven. Voor de meeste anderen span ik een groot gordijn. Sluit mijn geheugen af. Ik vind niet dat je je verleden moet vergeten, maar je moet het wel hanteerbaar maken. En jezelf dwingen om te genieten van het nu. Niet verbittert worden, accepteren dat niet alle mensen klootzakken zijn. Leren leven met wie en waar je bent. Lachen om het spook van de dood. Jezelf verwerking toestaan."

Ze werd in 1948 geboren in Argentinië als enig kind in een net-aan middenklasse gezin. Een droef volk, de Argentijnen, doordeesemd met heimwee naar de plaatsen in de wereld waar het vandaan komt. Spanje, Duitsland, Portugal, Frankrijk. Een land van emigranten, van mensen tussen hoop en wanhoop. Waar de taxi-

door Ingeborg van Teeseling

foto's: Chris Pennarts

chauffeur werkelijk ieders psycho-analyticus is, waar je je hart kunt uitstorten aan de bar van een café. Terwijl de televisie aanstaat en sport of politiek te zien geeft.

Sinds 1977 woont Ana Sebastián in Nederland. In dat jaar vluchtte ze voor de vuile oorlog in haar land. Ze was actief geweest in het gewelddadige verzet, had tientallen vrienden en kameraden verloren, en was aan het eind van haar krachten en illusies over een betere wereld. Ze stortte zich in een studie filosofie en Spaanse taal- en letterkunde. Op de hielen gezeten door haar herinneringen, die ze er alleen door extreem hard werken onder kon houden.

Ze was toen al dichteres, van poëzie die vaker is terug te vinden op graven dan in boeken. Uiterst geconcentreerde gedichten over haar land, over de mensen en af en toe over de pijn van het gevecht.

In 1984 werkte ze mee aan een documentaire voor de VPRO-televisie. Programmamaker Cherry Duijns nam haar voor het eerst weer mee terug naar haar geboorteland. Een schokkende gebeurtenis, die leidde tot haar prozadebuut, 'De eerste fakkels'. Een paar maanden geleden gevolgd door 'De dikke van de melksalon', beide verschenen bij uitgeverij Thoth.

Verzet, liefde, dood, heimwee en verlies. De ingrediënten van vrijwel elk boek dat de naam literatuur verdient. Maar waar de meesten van ons deze thema's vooral in onszelf vinden, werd Ana Sebastián er zeer lijfelij mee geconfronteerd. Op het scherpst van de snede.

Maar tot aan het einde zouden ze van elkaar houden in de overtuiging dat samen de wereld veranderen ook een vorm van elkaar beminnen was, ook al zouden ze daarvoor hun handen met bloed moeten bevuilden. Net als Salinas waren zij ervan overtuigd dat wij mensen het veranderen van de wereld in ons dragen. En nu denkt Salinas dat de wereld ons verandert.

Uit: 'De dikke van de melksalon'.

"Wat ik het meeste mis zijn mijn illusies van toen. Ik weet niet of ik er zo blij mee ben dat de wereld, het leven, je ervaringen je meer veranderen dan dat jij in staat bent de wereld te veranderen. Ik word ouder, en mensen worden meestal niet aardiger naarmate ze ouder worden. Cynisme doet zijn intrede, desillusie. En daarmee ook de onverschilligheid. 'Het heeft toch geen zin dat ik iets doe, waarom zou ik me dan druk maken?' Ik heb soms het gevoel dat de wereld daarom huult, dat hij zich in de steek gelaten voelt.

Ik begrijp desillusie prima, maar probeer er tegen te vechten. Te zien dat hij gebaseerd is op korte-termijn denken. Vroeger dacht ik dat veranderingen morgen zou-

Veel van de mensen die toen gehoorzaam waren zijn nu dood. Teveel geloofd in de leiders. Honderden mensen zijn ten onder gegaan aan de bureaucratische hiërarchie binnen het verzet. Ze lieten zich als kanonnevlees gebruiken door baasjes die veilig vanuit het buitenland de orders gaven.

den plaatsvinden, of anders volgend jaar, maar in ieder geval snel. Als dat niet gebeurt, word je verdrietig. Er zijn zoveel tegenslagen. De Berlijnse Muur is nog niet gevallen of er breekt een oorlog in Joegoslavië uit. Snap je?

Ik heb wel eens de neiging om te roepen dat alles mislukt is wat we in Argentinië

geprobeerd hebben. En misschien is dat praktisch gezien ook wel waar. De mensen van toen zijn bijna allemaal dood en de maatschappij is niet wezenlijk anders geworden. Dat de dictatuur verdwenen is komt niet door ons, dat heeft economische redenen. Er is weinig om trots op te zijn. Maar de ideeën, de uitgangspunten zijn nog even geldig. Mijn vrienden zijn

niet voor niets gestorven. Ik heb nergens spijt van. We waren eerlijk en authentiek begaan met ons land en onszelf. Tegen die eerlijkheid kan ik me niet verzetten. Natuurlijk is er twijfel aan van alles. Destijds was ik voor een gewelddadige greep naar de macht. Maar ik heb altijd mijn kritische vermogens behouden, ook ten opzichte van mijn eigen mensen. Die karakterologische opstandigheid heeft me gered. Veel van de mensen die toen gehoorzaam waren zijn nu dood. Teveel geloofd in de leiders. Honderden mensen zijn ten onder gegaan aan de bureaucratische hiërarchie binnen het verzet. Lieten zich als kanonnevles gebruiken door baasjes die veilig vanuit het buitenland de orders gaven. En na de dictatuur werden juist zij ingehaald als de helden. Een half jaar geleden was een van die mannen op de Argentijnse televisie. Daar bood hij zijn excuses aan voor het vermoorden van militairen. Van militairen! Geen woord over de duizenden en duizenden

gelijk had en dat wij vooral kortzichtig en stom waren. Maar dat is eigen aan mensen met een ideaal. Die hebben haast, willen het paradijs zelf ook nog meemaken. Maar idealen hebben een context nodig, verdienen mensen die meer tijd hebben en breder kunnen kijken. Wij waren toen vooral het praten zat. Keken neer op de salonrevolutionairen van de jaren zestig, die bij een goed glas theorieën uitdachten en het daarbij lieten. We vonden dat het tijd werd om iets te doen. In 1969 waren bij een demonstratie van arbeiders en studenten al de eerste doden gevallen. We hadden het idee dat er geen weg terug meer was. Je reageert, hebt nauwelijks tijd om stil te staan en weloverwogen beslissingen te nemen. Je gaat door. Gedeeltelijk uit angst om een lafaard gevonden te worden, zeker. Het is een cirkel waar je niet meer uitkomt. Niet omdat je gedwongen wordt, maar uit solidariteitsgevoel. Mee-doen verplicht. Je kunt je maten niet in de

Argentinië is nooit een erg rustige plek op de aarde geweest. Vanaf de zestiende eeuw, toen de Spanjaarden het land koloniseerden, werd de geschiedenis gevormd door een aaneenschakeling van schrikbewinden en militaire coups. Ook Juan Peron, die van 1946 tot 1955 het land regeerde, voerde een dictatoriaal bewind. Later nog eens dunnetjes voortgezet door zijn echtgenote Isabel. In 1976 werd zij afgezet door een militaire junta onder aanvoering van Jorge Videla. Die stelde zich met name tot doel om elke vorm van oppositie tegen zijn regime op te ruimen. In wat later de 'vuile oorlog' zou gaan heten, werden niet alleen de guerillabewegingen Montoneros en ERP uitgeroeid, maar kon iedereen die werd verdacht van verzet worden opgepakt, gemarteld en vermoord. Mensen 'verdwenen'. Soms werden ze later teruggevonden op vuilnisstortplaatsen of in rivieren, vaker nog kon niemand ooit meer met zekerheid zeggen wat er van hen was geworden. Mensenrechtenorganisaties schatten het aantal 'vermisten' in Argentinië op zo'n 30.000. Vanaf 1977 begonnen de Dwaze Moeders om opheldering te vragen over het lot van hun verdwenen geliefden.

In 1982 kwam er een eind aan het bewind van de militaire junta toen deze probeerde de Falkland-eilanden te heroveren op Engeland. De Argentijnen werden verpletterend verslagen door de Britten. Het gedemoraliseerde Argentijnse leger zag het niet meer zitten. Hoge generaals verdwenen uit zicht en langzaam werd overgestapt naar een burgerlijke regering. De huidige president Carlos Menem vond het 'tijd om het verleden te begraven' en kondigde algehele amnestie af voor militairen die waren betrokken bij de schendingen van de mensenrechten.

het is een methode van overleven. Maar je wordt er een misdadiger van en daar vind ik mezelf te belangrijk voor. Ik weiger me te laten vernietigen door de omstandigheden. Ik wil mezelf kunnen blijven respecteren. Hoe goed ik anderen ook begrijp. Mensen zijn maar gewoon mensen.

Destijds in Argentinië vermoordden mijn kameraden iemand die anderen had verraden. Maar niet alleen hij, ook zijn vrouw kreeg de kogel. Dat vind ik walgelijk. Je moet, al is het alleen maar om jezelf, altijd de mens in je vijand blijven

In tijden van oorlog wordt alles snel zwart-wit. Wraak en haat vertroebelen je heldere kijk. Maar als je het grijs niet meer kunt zien, niet meer kunt twijfelen en voor jezelf denken, loop je grote risico's om net zo'n monster te worden als de tegenpartij.

burgers die in koele bloede zijn omgebracht. Door beide kanten. Echt niet te geloven, zo'n schoft!"

"Ik ben blij dat ik nog leef. Dat ik het verhaal kan vertellen van de moed van gewone mensen. Die niet geprofiteerd hebben, niet anderen in het ongeluk hebben gestort. Maar wel bijna allemaal op een gruwelijke manier zijn vermoord. Dat is het grote verdriet van mijn leven. De echte helden zijn gewone mensen, die bang waren en teveel aten en van andere mensen hielden. Dat verhaal wil ik vertellen. Ik wil niet leven met een politieke leugen. Er was corruptie, verraad, er werd vermoord. Ook binnen onze eigen kringen. Dat moet gezegd worden. Maar ook begrepen.

We hadden gezien hoe in Chili Allende's poging om gewelddoos veranderingen tot stand te brengen was mislukt. We hebben ons toen te weinig gerealiseerd wat onze keuze voor geweld zou betekenen. Wilden niet geloven in de oude waarheid dat geweld meer geweld oproept, dat het mensen kapot maakt. We waren jong en verkeken ons dus op onze mogelijkheden en de tijd waarin we leefden. Peron zagen we als een verrader, omdat hij de weg van de geleidelijkheid koos en praatte over lange-termijn plannen. Nu denk ik dat hij

steek laten. En wilt je dode vrienden niet verraden door het op te geven. Los nog van de diepgevoelde overtuiging dat je op de wereld bent om iets te doen voor anderen."

Misschien later, als ik begin te begrijpen wat de letterlijke betekenis is van het woord egoïsme, in de levensechte betekenis, als ik zelf egoïstisch moet zijn omdat je anders een klein beetje of helemaal onder de voet gelopen wordt, ook al deden wij het weinige dat we gedaan hebben uit altruïsme, in naam van een liefde waarvan wij geloofden dat hij de mens eigen is en die iemand stiekem gepikt had zoals ze auto's pikken door stiekem de draden door te verbinden, en verloren sluit de mens zich af, hulpeloos probeert hij te ontsnappen aan het bedrog van het leven.

Uit: 'De eerste fakkels'.

"Ik ben anders gaan denken over het gebruik van geweld. Wat niet wil zeggen dat ik onze keus van toen aanvecht. Maar het probleem van geweld is dat het je geest besmet. Er komt een moment dat je een bom niet meer plaatst met een bepaald doel voor ogen, maar uit wraak. Wat én zinloos én slecht is voor je gevoel van eigenwaarde. Ik veroordeel het niet;

zien. Hoe moeilijk dat ook is. Natuurlijk is nuanceren soms niet mogelijk. Je neemt een positie in, hebt een keus gemaakt en doet wat je moet doen. In tijden van oorlog wordt alles snel zwart-wit. Wraak en haat vertroebelen je heldere kijk. Maar als je het grijs niet meer kunt zien, niet meer kunt twijfelen en voor jezelf denken, loop je grote risico's om net zo'n monster te worden als de tegenpartij."

Toen jij als een zucht de deur opende van de flat in de Rojasstraat wist ik direct dat er iets gebeurd was. Ik wist dat het nog te vroeg voor je was om al terug te komen, ik wist dat het zondagmorgen was en ik wist dat je wanneer je terugkwam me als een zucht zou omhelzen om te voelen dat je nog leefde, dat alles voorbij was, dat wist ik toen ik de lift hoorde stoppen op de vierde verdieping op zondagmorgen om zeven uur, ik wist dat je nooit eerder zo bang was geweest, dat je als een treurig kind geboren was, dat je in de metro de 11.25 op scherp had gesteld, en dat je nu zonder woorden wilde vrijen en aan de manier waarop je de deur opende zou ik weten dat de afspraak verlinkt was en aan de manier waarop je me omarmde wist ik dat je zigzag rennend had moeten schieten en zou ik weten dat de smerissen tegen wie je in de metro gebotst was, gedacht hadden dat jij bij hen hoorde vanwege de brutale manier waarop jouw 11.25 te zien was en aan je manier van vrijen zou ik weten dat het niet de laatste keer zou zijn dat we wellust zouden combineren met angst en ik zou me de verhalen herinneren van Francisco, de Italiaan die altijd vertelde dat de mensen in de schuilkelders vrijden met wie er toevallig naast hen zat om te voelen dat ze nog leefden terwijl de bommen op zoek waren naar hun dood en dat daarna altijd de angst bleef om voorgoed een vreemde te blijven voor wie men had liefgehad...

Uit: 'De eerste fakkels'.

"Het was een hele intense periode in mijn leven en intensiteit werkt verslavend. Grote emoties, de enorme produktiviteit; leven op de toppen van je kunnen. Vreselijk en mooi tegelijk. Ik kon de periode daarna maar moeilijk wennen aan het normale ritme, het alledaagse. Vooral op emotioneel gebied viel er een gat. Vriendschap was altijd levensgevaarlijk geweest en dat kleurde de inhoud. We deden alles voor elkaar, hielden met gulzigheid van de ander. Alles stond ongemerkt toch in het teken van 'doe het nu, morgen kan het te laat zijn'. Je kende de ander tot in zijn tenen en hij jou. Over alles werd gepraat; je moest wel. Ondanks de omstandigheden toch een grote rijkdom. Als ik nu terugkijk vraag ik me wel eens af hoe ik het volgehouden heb, waar ik het lef vandaan haalde ook. Toen deed ik

Het is natuurlijk ook heel romantisch om te vechten en te sterven voor iets dat zin heeft. Niet nutteloos zijn is een groots gevoel. Dat neemt de angst ook gedeeltelijk weg. Niet de pijn, dat niet.

het gewoon, het was zo. Het tempo was zo hoog dat ik me meestal nauwelijks realiseerde wat er gebeurde. Vrienden verdwenen of werden doodgeschoten, maar jij moet door. Alles draait om overleven. Je brengt 's morgens gewoon je kind naar school, doet boodschappen, zorgt dat je een beetje geld verdient. Bent steeds weer op zoek naar een ander bed om in te slapen. Versiert geld voor gewonde kameraden. Je leeft een gevuld leven zonder plaats voor de dood.

De kameraadschap, de solidariteit, de verbondenheid. En vergeet niet: ik was vrouw, ik was jong en ik geloofde ergens in. De spanning, het avontuur, de adrenaline, dat was er natuurlijk ook. Revolutie thuis, revolutie op straat!

Angst? Niet voor de dood. Wel dat ze mijn zoon voor mijn ogen zouden martelen. Ik wist dat ik dat niet zou kunnen doorstaan.

Maar verder...eigenlijk ben ik weinig bang geweest.

We hadden een heel romantisch beeld van onszelf. De dood stond in direct verband met het leven. Vrienden die waren gevallen eerden we met een commando met hun naam. We herdachten ze, vertelden verhalen over ze, maakten ze spottend tot held. Ik bedoel niet dat we dood wilden, maar we waren er mentaal op voorbereid. We hadden het geaccepteerd als een van de regels van het spel. Laten we daar niet te dramatisch over doen: we waren jong. Jong genoeg om ons geen wereld te kunnen voorstellen waar we zelf niet aanwezig waren. In ons hart waren we onsterfelijk. We wilden leven. Genieten. Er zijn. Naar het voetbal gaan, lekker eten, vrijen. We wilden geen revolutie om te zorgen dat iedereen aardappelen kon eten, we wilden een goede biefstuk.

Het is natuurlijk ook heel romantisch om te vechten en te sterven voor iets dat zin heeft. Niet nutteloos zijn is een groots

onze kansen. Ik heb een verhaal geschreven dat 'De formule' heet. Het gaat over een man die een formule had ontwikkeld om martelingen te doorstaan zonder je vrienden te verraden. Zo dachten we toen. Er waren mensen die met yoga-achtige theorieën kwamen, wat ik altijd wat lachwekkend vond. Van mezelf wist ik nooit hoe ik zou reageren. Kon me er te weinig bij voorstellen. Wel bij de situatie natuurlijk, maar ik zag mezelf nooit zitten, geblinddoekt op een ijzeren stoel terwijl er elektriciteit door me heen gejaagd zou worden."

"De eerste jaren in Nederland heb ik keihard gewerkt om niet verdrietig te hoeven zijn. Schrijven, lesgeven, zo weinig mogelijk praten over wat er gebeurd was en wat er in mijn hoofd nog steeds gebeurde. Niet meehuilen met de vluchtelingen. Niet zeuren over te weinig geld of slechte huizen. Ik had ook in een martelkamer kunnen zitten, dat idee. Sterk zijn,

In 1976 verdween mijn beste vriendin. Ik heb me wel eens schuldig gevoeld dat ik doorging met leven terwijl zij dat niet meer kon. Maar het is de enige manier om trouw aan haar te zijn, en aan al die anderen. Zij zijn gestorven omdat ze wilden leven. Dan kan ik toch niet van de brug springen? Daarmee zou ik ze verraden.

gevoel. Dat neemt de angst ook gedeeltelijk weg. Niet de pijn, dat niet."

Waarschijnlijk zal je nooit meer oh bella ciao aanheffen als een hymne alvorens je je naar je dagelijkse oorlog begeeft waaraan nog niemand de kwalificatie vuil had toegevoegd. Waarschijnlijk zal na jou ook Pinki vallen, die mij de Russische boerin noemde zonder dat ik het wist, en nog vele anderen. Waarschijnlijk zullen ze je vader heel veel later een lijk geven, een lijk waarvan we niet weten of jij het bent. Veel later zal er altijd nog wel iemand zijn die om zijn eigen lafheid goed te praten, zal zeggen dat je gek was, bezeten, gestoord. Voor zo iemand zullen wij onze deur dichtgooien, en jij zult bij me blijven met je rug naar de hoek, zonder toekomst.

Uit: 'De eerste fakkels'.

"Het idee dat je gemarteld kon worden, was wel moeilijk te accepteren. Je moet er doorheen, he, het duurt lang. Dat tijdsaspect is eng. Doodgaan doe je in een seconde, dat is zo over. Marteling kan dagen, weken, maanden duren. Daar praatte we destijds wel over. Berekenen

dat was mijn credo. En nog. Doorgaan, niet stilstaan, iets maken van de rest van je leven. Niet zielig zijn. Maar ik mist de volheid, de spanning. Kan slecht wennen aan de lauweheid van het leven. Alles kabbelt, er zijn weinig hoge bergen en diepe dalen. Vriendschappen hier zijn een zwak aftreksel van vriendschappen daar. Er is nooit echte aanleiding om ze te testen. De vlam is eruit, het scherpst van de snede verdwenen. Heimwee, zeker."

In mijn plannen kwam de toekomst niet voor: mijn leven was provisorisch en op dat moment provisorischer dan ooit. Of misschien is het nu provisorischer dan toen, nu ik terug ben en alleen de flarden heb van mijn verleden, flarden toekomst, een leven zonder terug, een leven met op ieder moment de dood wachtend in een hinderlaag, met een misschien sombere, onbekende dood, anoniemer en eenzamer dan alle doden die ons wachten in een oceaan, daar beneden, of in een anonieme greppel voor altijd, een dood waarop we kunnen rekenen.

Uit: 'De eerste fakkels'.

"Relaties lijken soms formaliteiten. Vra-

gen en antwoorden, ongeïnspireerde interesse. Zelfs bij echte vrienden. Wat weten zij van dood en liefde? Van pijn? Ik heb de neiging om ze dat kwalijk te nemen, maar dat kan niet, dus laat je het terugslaan op jezelf. En word je eenzamer. Totdat je beseft dat je, eindelijk, aan het rouwen bent.

In juni 1976 verdween mijn beste vriendin Cristi, als voorlopig laatste in een lange rij. Ik hield van haar. Elke zaterdag gingen we samen eten, ook namens de mensen die er niet meer waren. Haar geliefde, gemeenschappelijke vrienden. Veel gelachen, genoten, gehuild, gepraat, gescholden, gedronken. Totdat ze werd ontvoerd. Zo'n vriendschap in zo'n context is moeilijk te evenaren. Alles lijkt minder.

Ik heb me wel eens schuldig gevoeld dat ik doorging met leven terwijl zij dat niet meer kon. Maar het is de enige manier om trouw aan haar te zijn, en aan al die anderen. Zij zijn gestorven omdat ze wilden leven. Dan kan ik toch niet van de brug springen? Daarmee zou ik ze verraden.

Ik drink een borrel op ze, zet een tango op, maak iets lekkers te eten en vier ze. Ik vier ze. Anders zijn ze echt dood. Ik wil niet cynisch worden. Er is een tangotekst die zegt dat het leven een absurde verwonding is. En zo voel ik dat ook. Maar ondanks de wond moet je blijven leven. Want daar gaat het om."

Wat zal er nu worden van al die jonge mensen die al zoveel jaren anoniem verrotten? Nee, niet alleen die van ons. Overal. Jonge mensen, die met een leuze voor een nieuwe wereld op hun lippen, in die overtuiging, stierven, begraven onder een vlag, het doet er niet toe welke. Wat moeten we ermee? Zullen we met hen de bodemloze put van de verloren verwachtingen vullen? Zullen we hen voorgoed uit het geheugen wissen? Zullen ze misschien bekend blijven als de grote dwazen van deze ten einde lopende eeuw? Wat wordt er van hen gemaakt? Krijgen ze de schurkenrol in een televisieserie, of worden ze als niemand meer weet wie ze zijn tot helden van het witte doek gebombardeerd? Wat zal er gemaakt worden van die mensen die de geschiedenis wilden veranderen, nu het zo helder is als glas dat de geschiedenis alleen diegenen vrijsprekt die overwinnen en liegen, liegen, liegen...

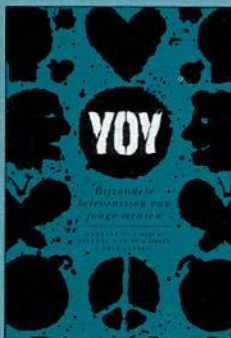
Uit: 'De dikke van de melksalon'. ●

Bij uitgeverij Thoth zijn tot nu toe twee romans verschenen van Ana Sebastián: 'De eerste fakkels' - ISBN 90 6868 005 6 prijs: f 26,50 en 'De Dikke van de melksalon' - ISBN 90 6868 041 2 prijs: f 24,50. Haar derde roman, die gaat over de verslaving aan het intense leven, verschijnt dit jaar (voorlopige titel: 'De dieven van de tijd').

YOY

Bijzondere belevissen van jonge mensen

Naar aanleiding van de televisie-
programma's is een boek verschenen.
In *YOY, bijzondere belevissen van jonge
mensen* vertellen jongeren over hun
eigen leven, over hun relaties, verant-
woordelijkheid, zelfstandigheid, seks en
dood - en ze worden nu eens niet in de
rede gevallen door volwassenen.

f 17,50

*YOY, bijzondere belevissen
van jonge mensen* is te
bestellen bij de
Humanistische Omroep
Stichting. Maak f 17,50 over
op gironummer 9449 tnv.
H.O.S. te Hilversum o.v.v.
boekje YOY en u krijgt het
per omgaande toegestuurd.

Wervingsacties zorgen voor 150 nieuwe leden en 280 nieuwe abonnees

De Humanist heeft het goed gedaan, het afgelopen jaar. Zo blijkt nu ook uit de cijfers. De proefabbonementenactie ('vijf nummers voor een tientje') die zomer 1991 startte, leverde 1661 proefabonnees op. Van hen beslo-

ten 46 aan het einde van de proef lid te worden van het Humanistisch Verbond en 13 werden medelid. En 147 lezers besloten hun proefabonnement in 1992 te verlengen als 'echte' abonnees.

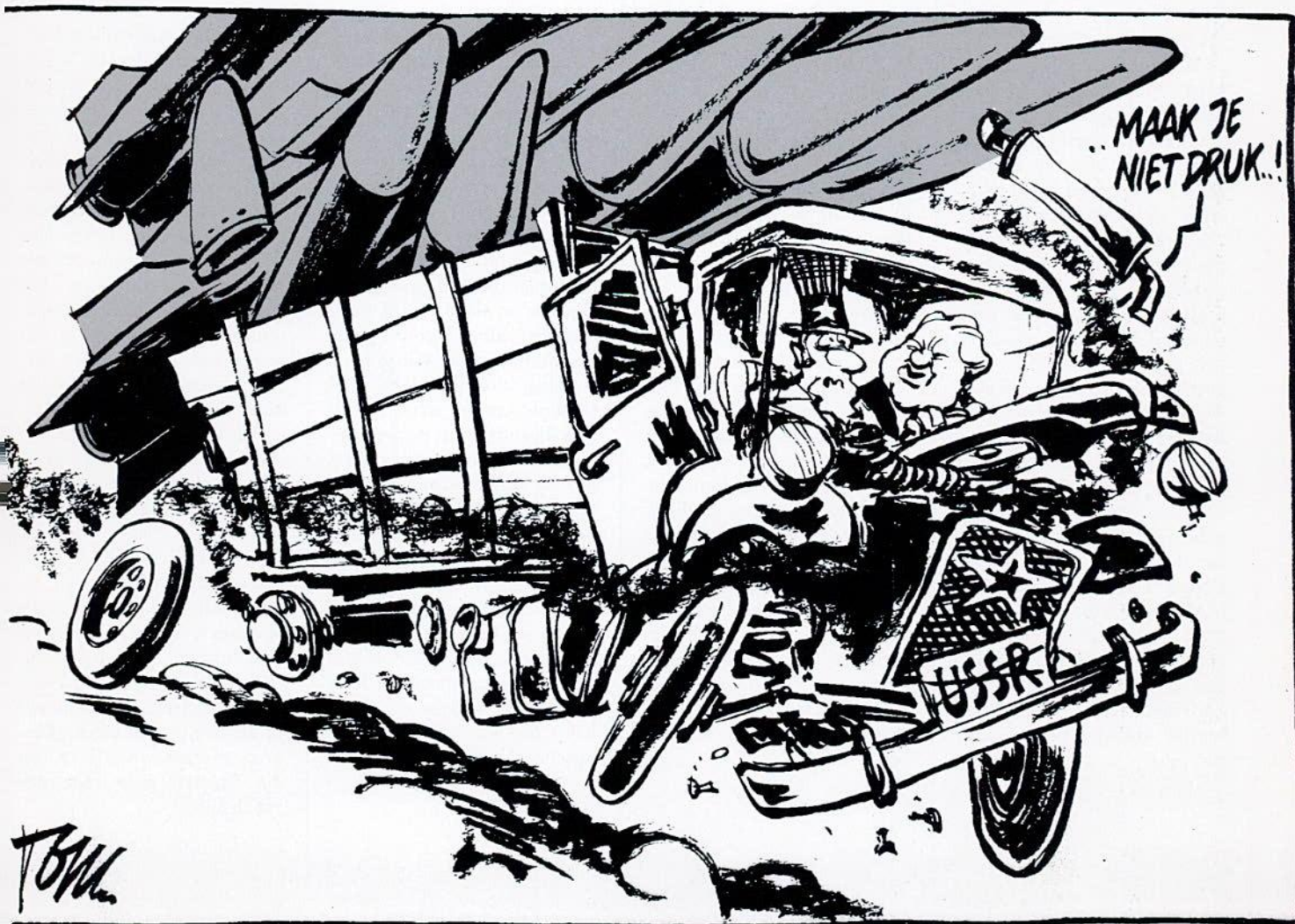
Halverwege de maand maart sluiten we de actie af. Dan kunnen we ook pas echt de balans opmaken. Maar globaal is de proefabbonementenactie van '91 al wel te vergelijken met die van de jaren '87, '88 en '89. (In 1990 is geen proefabbonementenactie gehouden omdat daar geen financiële middelen voor beschikbaar werden gesteld). 1991 leverde minder proefabonnees op dan 1987 en 1989 (resp. 1984 en 1767). Alleen in het jaar

1988 meldden zich minder proefabonnees: 1372. Maar in datzelfde jaar 1988 bleven juist wel de meeste proefabonnees 'hangen' als lid of abonnee, namelijk 30%. In 1987 was dat 25%, in 1989 17% en in 1991 blijven we tot nog toe steken bij 12,5%. In aantallen (de cijfers dateren van half februari): 46 leden, 13 medeleden en 147 abonnees.

Verder is in de maanden december en januari op grote schaal geadverteerd met het winternummer van de Humanist met het thema 'Het Sterven en De Dood'. Voor ruim 2800 mensen was dit aanleiding om het nummer via de giro aan te vragen (ter vergelijking: in 1991 waren er 1600 aanvragen). Bovendien zijn in een groot aantal tijdschriftenwinkels zeker 2100 exemplaren van deze winter-Humanist over de toonbank gegaan. De vorige keer dat de de Humanist in de vrije verkoop was, (met het thema 'Kijken', waren dat er 1000).

Inmiddels heeft een groot aantal van de lezers van de winterspecial door middel van de meegehechte bon laten weten de kennismaking met de Humanist te willen voortzetten: 56 meldden zich aan als lid van het Humanistisch Verbond, 31 als medelid en 135 als abonnee van de Humanist. En nog steeds komen de aanmeldingen binnen.

U kunt het speciale winternummer over 'Het Sterven en De Dood' overigens nog steeds aanvragen. Maak f4,50 over op giro 58 van de Humanistische Pers te Utrecht onder vermelding van 'Winternummer Humanist'. Wilt u meerdere exemplaren? Gireer dan evenzovele malen f 4,50 als exemplaren van de Humanist wilt.

VROUWENGESCHIEDENISSEN

De geschiedenis van het Humanistisch Verbond is een geschiedenis van mannen, vrouwen kom je in de boeken nauwelijks tegen. Maar ook zij hebben een markante rol gespeeld in de traditionele, verzuilde Nederlandse samenleving van de jaren vijftig. Niet op de voorgrond tredend, maar integer, consequent uitkomend voor hun overtuiging. Eén dezer dagen verschijnt het boekje 'Uit overtuiging - vier humanistische vrouwen-geschiedenissen'. Het is een bewerking van Els van Thiel van vier gesprekken die Rina Spigt op de landelijke HV-Vrouwendag voerde met vier vrouwen. Onderstaand vier treffende citaten. Het boekje is te bestellen door f 8.50 (inclusief porti) over te maken op giro 58 van de Humanistische Pers te Utrecht onder vermelding van 'Boekje Vier Vrouwen'.

Hannie Singer-Dekker:
Ik ben niet opgegroeid met mannen die enige macht of kracht vertoonden

"Ik mag wel zeggen dat ik zeer feministisch ben opgevoed. Mijn moeder zei heel nuchter: 'Zorg dat je nooit afhankelijk wordt van een man. Want A. het is niet zeker dat je er een krijgt en B. als je 'm krijgt, weet je nooit zeker of je 'm houdt.' Ze was ontzettend flink, maar ze had er ook lol in. En ik? Ik ben nog elke dag dankbaar voor de jeugd die ik heb gehad. Ik heb geleerd alleen te zijn en goed voor mezelf te zorgen. We-redden-het-wel-samen, dat was onze houding. Ik ben niet opgegroeid met mannen die enige macht of kracht vertoonden. Als er wat moest gebeuren, dan was mijn moeder degene die de koe bij de horens vatte. Dat was geen opzet, het liep gewoon zo. Ook vrouwen die mannen emotioneel moesten opvangen of die dienden te zorgen voor een gezellige sfeer thuis, bleven volledig buiten mijn blikveld".

Cor Springeling:
Ik kan niet werkeloos toekijken als ik onrecht zie

Wordt ze nooit eens moe van al dat strijden? "Nee," reageert ze verbaasd, "ik heb toevallig veel energie. Die gedrevenheid heb ik van jongsaf in me gehad. Ik kan niet werkeloos toekijken als ik onrecht zie. (-) Wat is er humanistisch aan een jeu-de-boules-club? Niets natuurlijk. Maar we hebben intussen wel 36 leden, die samen koffie drinken, met elkaar aan de praat raken en relaties opbouwen. Dan kijk je eens rond: zou dat geen geschikt bestuurslid zijn voor...Kortom, ik probeer mijn socialisme en humanisme te verweven in mijn dagelijkse doen en laten. Ik heb bewust gekozen voor het werken in de marge. Het contact met de mensen over wie het eigenlijk gaat, wil ik niet verliezen. Verantwoordelijkheid nemen voor jezelf en betrokken zijn bij het lot van anderen, daar gaat het mij om".

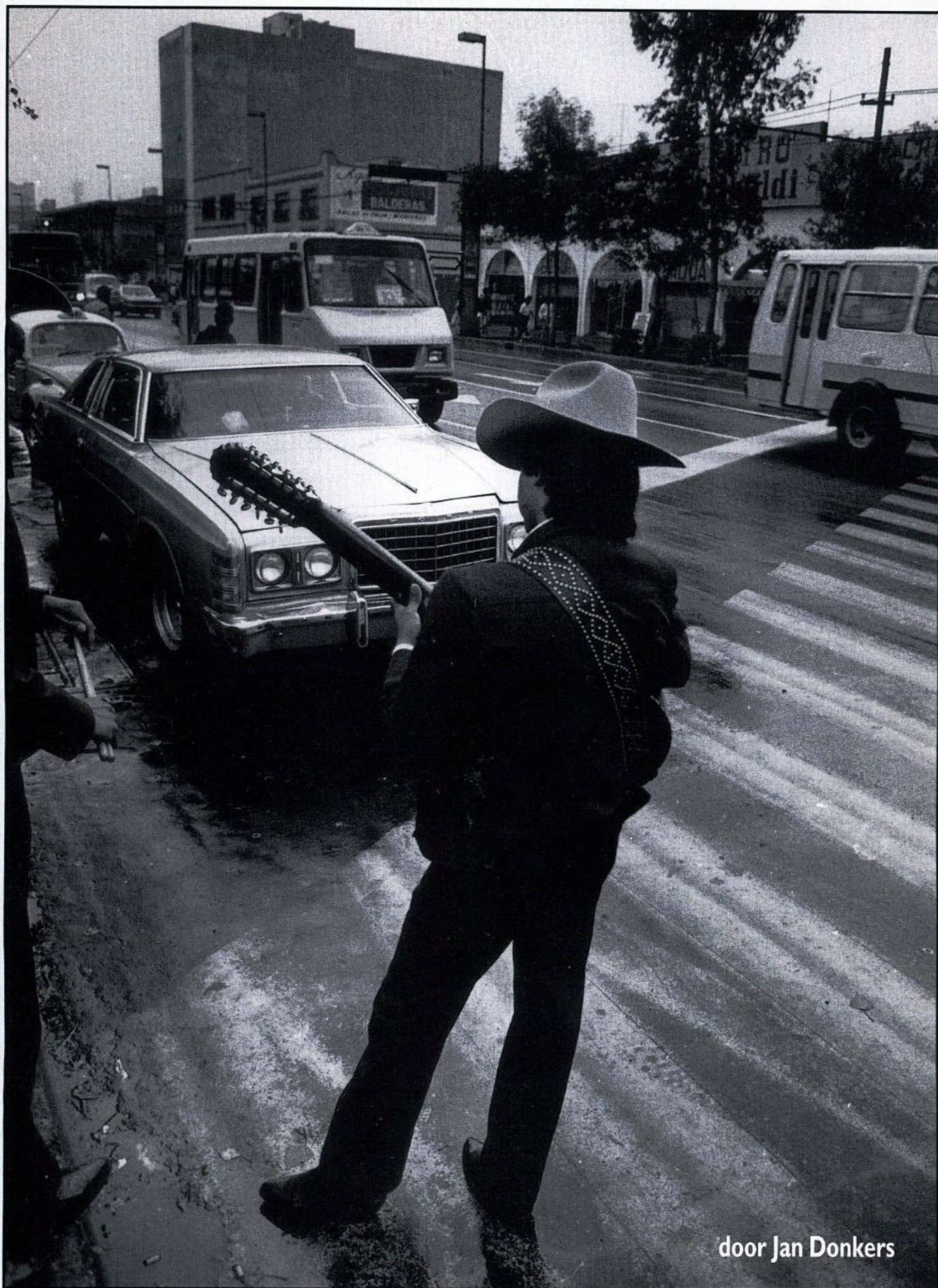
Adri in 't Hout-Borgers:
Kun je die economische onafhankelijkheid niet voor één jaar opschorten?

"Kinderen hebben rechten." Ze zegt het met volle overtuiging. "In het eerste levensjaar wordt de basis, de zekerheid voor de rest van het leven gelegd. Dat is zo ontzettend belangrijk. Een baby legt in die vroege periode non-verbaal contact met zijn verzorger - wie dat dan ook is. Het hoeft niet per se de moeder te zijn, als er maar één of twee mensen altijd voor hem beschikbaar zijn. Wil je toch zo vlug mogelijk weer buitenshuis aan het werk, ben je dan bewust van de problemen die kunnen ontstaan. (-) Ik wil jonge vrouwen hun verlangen naar economische onafhankelijkheid niet betwisten, maar vraag me oprecht af wat er creatiever is: achter een beeldscherm zitten op een kantoor of het eerste lachje, het eerste stapje van je kind meemaken? Kun je die economische onafhankelijkheid niet voor één jaar opschorten?"

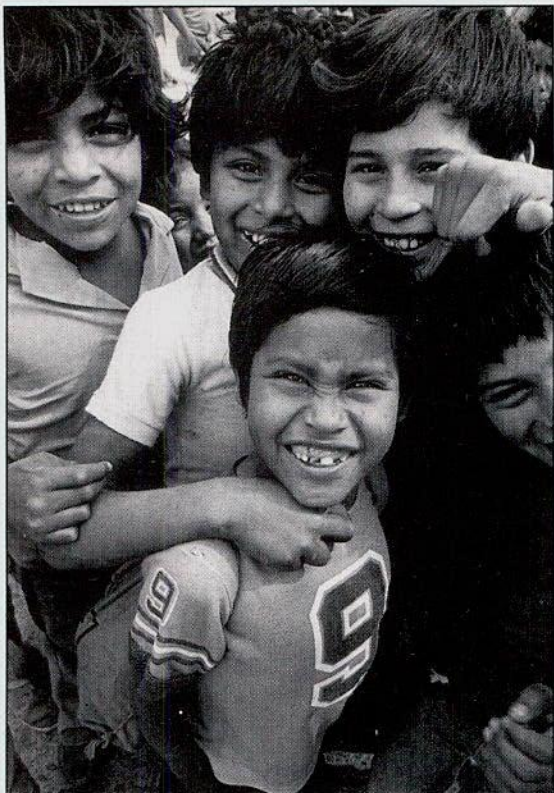
Jantje Huizinga-Drenth:
Je moet ergens voor leven - en dat kunnen geen materiële zaken zijn.

"Ik heb het nooit rijk gehad. Nu, op mijn oude dag, heb ik soms het gevoel dat ik een kasteelvrouw ben. Nee, niet van een luchtkasteel. In Den Haag stond een oude meubelfabriek, de Panderfabriek. Een mooi, karakteristiek pand. (-) Ik woon in één van de zestien ouderwoningen die er deel van uitmaken. We vormen een ouderengroep, ondernemen van tijd tot tijd samen iets, maar wonen verder zelfstandig. In totaal telt het complex 130 bewoners, en het leuke is dat alle leeftijden vertegenwoordigd zijn. (-) Ik hoop dat ik hier tot het eind van m'n leven kan blijven wonen. Mijn vader zei altijd: 'Ik ben gelukkig, ik bouw altijd luchtkastelen, en als ze afbrokkelen, bouw ik gewoon weer op, nog mooier, nog hoger'. Zo heb ik ook willen leven. Nog altijd ben ik nieuwsgierig, nog altijd wil ik nieuwe dingen meemaken. Je moet ergens voor leven - en dat kunnen géén materiële zaken zijn".

door Jan Donkers

De straten van Mexico Stad

De journalisten Jan Donkers en Moniek Munninghoff verzorgden vorig jaar voor de VPRO de wekelijkse radiorubriek 'Standplaats Mexico', een produktie die tot

stand kwam in samenwerking met HIVOS, het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking. Dit jaar nog verschijnt bij uitgeverij Metz een boekje over hun ervaringen. In deze Humanist alvast een voorpublicatie.

Niets gebeurt voor niets in de straten van Mexico-Stad. Iedere hoek van de iedere straat kost geld.

Niemand kijkt er meer van op, wilden we eigenlijk beginnen te schrijven, maar dat is niet helemaal waar: van die imbeciele Indiaanse jongen in de metrowagon op lijn 3 keken de medereizigers wel degelijk even op. Niet zozeer om de manier waarop hij zich door de coup wrong als wel vanwege de luide, tweetonige klanken die hij uitstootte en die ongetwijfeld zijn interpretatie van een al dan niet bestaand lied moesten voorstellen. Zijn kleine zusje liep blootsvoets en met uitgestrekt handje achter hem aan. Ze haalde opvallend veel geld op.

Er wordt veel geld verdiend, in de metro van Mexico Stad. In de gangen van de stations, waar het op drukke uren spitsroeden lopen is tussen de kleden en stukken zeildoek waarop de duizenden en duizenden handelaars hun waren aanbieden, maar vooral ook, en nog moeilijker te negeren, in de treincoupe's zelf. Een oud tandeloos vrouwtje dat met uitgestoken hand 'abrazame' krijste, oftewel 'omhels me' vonden we ook al niet zo makkelijk te negeren, maar voor het overige went het allemaal bijzonder snel. Jongetjes die accordeon spelen, studenten met een gammele gitaar, verkopers van vergrootglasjes, kantoorartikelen, snoepjes, potloden, belastingalmanakken...Ze hebben een strikte code onder elkaar: één halte meereizen per coup,

en dan mag de volgende zijn of haar geluk proberen.

Eén van hen is Jorge. Jorge zingt liefdesliedjes in lijn 3; althans, hij zingt, over het denderende geraas van de trein heen, één couplet tussen twee haltes want dan moet er nog tijd overblijven om geld op te halen. Jorge begint pas te zingen om een uur of drie 's middags, want 's ochtends staat hij voor de klas, in een lagere school. Hij verdient daarmee 600.000 pesos per maand, ongeveer f 350,-. Als we hem vragen met hoeveel hij zijn inkomen al zingend aanvult, glimlacht hij alleen maar; het is een veelvoud, dat wil hij wel kwijt. Ach ja, vervolgt hij verlegen, eigenlijk gaat het zo goed dat hij overweegt de school maar helemaal op te geven, en ook 's ochtends in de metro te gaan zingen.

Het moet toch niet een erg gewaagde uitspraak zijn dat er iets mis is met een samenleving die zijn onderwijzend personeel zo slecht betaalt dat leerkrachten liever liefdesliedjes gaan zingen in de metro. Maar de cijfers die Jorge noemt, kloppen aardig met de cijfers die El Financiero vermeldde in augustus 1991: het minimumloon van een kleuteronderwijzer(es) bedraagt 506.000 pesos, terwijl de gemiddelde winst van een ambulante handelaar in Mexico Stad op een dag van 15 uren tussen de 300.000 en de

600.000 pesos bedraagt. (Er zijn dan ook in het hele land nog maar 15.000 bevoegde leraren, zo voegde het blad er fijntjes aan toe).

Het ziet er, voor de bezoeker, in eerste instantie zo kleurrijk uit: al die activiteit op straat die in de praktijk maakt dat je, vervelend genoeg, in het oude centrum bijna niet meer lopen kunt; al die vuurspuwers, jongleurs en goochelaars bij de stoplichten, al die kinderen die leuren met bloemen, kauwgum, scharen, kapstokken, gereedschap, speelgoed. Zo kleurrijk, zo kleurrijk! De achterliggende economische werkelijkheid is van een heel andere kleur. De kleur van een minimumloon, dat in termen van koopkracht het laagste is van de afgelopen halve eeuw. Koopkracht die, in algemene termen, de laatste jaren met 30 % is afgenomen. Er komen per jaar 1 1/2 miljoen nieuwe Mexicanen de arbeidsmarkt op, waarvan er bijna een miljoen geen werk vinden. Het meest aantrekkelijke alternatief is dan de straatverkoop; over de omvang daarvan wordt door verschillende instanties met zeer uiteenlopende statistieken gegoocheld, maar zeker is dat er per jaar honderdduizenden ambulantes bij komen. Geen tienduizenden: honderdduizenden. Velen van hen zijn kinderen die het gezinsinkomen moeten aanvullen: van de Mexicaanse kinderen van 12 jaar en ouder is meer dan de helft economisch actief. En doorgaans op straat.

Het is tien uur 's avonds. Op een hoek in de Zona Rossa, de dure uitgaansbuurt van Mexico Stad, staat een groepje kinderen autoruiten te was-

sen. Ze wachten tot het stoplicht op rood staat, kiezen dan razendsnel elk een auto en beginnen te wassen. Ze vragen niet eerst of het mag, nee, het is poetsen in twintig seconden en dan geld vragen. Vaak beginnen de bestuurders al boos of superieur te gesticuleren of nee te schudden. Maar als het erop aan komt, draait het merendeel toch zijn raampje omlaag en geeft een paar muntjes.

Ze zijn met z'n zevenen, variërend van kleuters tot teenagers, en het zijn allemaal broers en zusjes, ook de baby die bij een van de oudere meisjes op de rug hangt. Ze staan hier elke avond, doorgaans tot een uur of twee 's nachts. Hoeveel ze dan verdienen? Ze halen de schouders op en kijken elkaar eens aan. Meer dan 100.000 pesos? Ja. Meer dan 200.000? Ja, maar veel meer laten ze niet los. Gaan ze 's ochtends naar school? Vijf van de zeven beweren van wel, alhoewel ze giechelend toegeven daar wel moeite mee te hebben, in alle vroegte. Vader werkte als taxichauffeur maar zoekt nu ander werk; moeder heeft een puesta waar ze taco's verkoopt. Dan heeft de familie dus een behoorlijk inkomen, rekenen we hardop uit. De kinderen protesteren

luidkeels. Want als we dat zeggen, vergeten we dat ze bijna elke dag moeten afdragen aan de mannen van la camioneta.

De mannen van la camioneta komen niet elke avond langs, maar wel heel regelmatig. Ze zijn van de Proteccion Social of een andere gemeentelijke instantie die er voor moet waken dat dit soort activiteiten als ongevraagd autovensters lappen nu juist niet mag plaatsvinden. Ze rijden langs met hun busje, praten wat met de kinderen, en in plaats van ze op te pakken en, bijvoorbeeld, met een uitbrander weer naar huis te sturen, incasseren ze een deel van hun opbrengst. En dan mogen de jongelui verder poetsen. Tot de volgende avond.

Niets gebeurt voor niets, op de straat van Mexico Stad, iedere hoek van iedere straat kost geld. Voor de jongens die bij een druk stoplicht met beschilderde gezichten wat clownesks of acrobatisch doen, voor de kinderen die

onhandig wat jongleren met twee tennisballen of de Indiase moeders die spulletjes verkopen. Alles in de lange oogwenk tussen twee groene lichten door. Snel, snel, hand uitsteken, wegwezen. En periodiek een gedeelte van de opbrengst afdragen aan de politie, de gemeentelijke dienst of een onduidelijker 'beschermer'. En wie weigert kan maar beter een andere hoek uitzoeken.

Alles kost geld, op de straat van Mexico Stad, ook voor de geregistreerde verkopers die een stal hebben waar ze kleren, souvenirs, cassettes, snoep of prullaria verkopen. In een met dozen haarlak en kerstballen en andere onduidelijk spullen volgestouwde loods midden in het oude centrum, verscholen achter enkele stallen, zetelt de onbetwiste koningin van de straathandel, Guillermina Rico Gonzalez. Een dikke, gedrongen vrouw die als leidster van de Union Civica de vergunningen beheert; de vergunningen zijn schaars en dus heeft Guillermina Rico een machtspositie die politiek gebruikt wordt. Daar maakt ze geen geheim van. De muren van haar loods hangen vol met uitvergroete foto's waarop ze omhelsd wordt door Presiden-

Al die activiteit op straat ziet er in eerste instantie zo kleurrijk uit voor de bezoeker. Maar de achterliggende economische werkelijkheid is van een heel andere kleur. De kleur van een minimumloon dat het laagste is van de afgelopen halve eeuw.

ten, burgemeesters en andere machthebbers. PRI-functionarissen, uiteraard.

'Ik ben PRI-ista vanaf mijn twaalfde,' verklaart ze enthousiast terwijl twee gespierde mannen over haar schouders meeluisteren naar wat wij in hemelsnaam te vragen hebben. 'Ja, ik ben PRI-ista in hart en nieren en zal voor mijn PRI door het vuur gaan, en dat geldt voor al mijn mensen. Ze weten allemaal dat ze hun handel en hun welzijn aan mij en de PRI te danken hebben en daarom steunen ze me ook allemaal. Ja, helemaal vrijwillig.' Guillermina Rico heeft weinig boodschap aan al die verhalen die over haar verteld worden, over haar immense rijkdom, over hoe haar 'leden' worden afgeperst en hoe ze heuse straatoorlogen voert wanneer ze concurrentie vermoedt. 'Allemaal verhalen,' en de beide mannen knikken. 'Mijn mensen weten dat ze het met de PRI goed hebben; we zijn trots op ons land en op de vrijheid die hier heerst en op de welvaart waar de PRI voor heeft gezorgd. Hier weten de mensen waar ze aan toe zijn en dat kan van andere organisaties en partijen niet worden gezegd.'

Maar toch werkt het niet helemaal meer zo overzichtelijk in het Mexico van de jaren '90. Er zijn, met de groei van de kracht van de politieke oppositie, ook wat barstjes verschenen in de perfectie van de corporatieve staat. Een aantal verkopers van kunstnijverheid op en rond de Zcalo heeft zich -vooralsnog met succes- georganiseerd in een alternatieve organisatie. 'Het gaat in de praktijk doorgaans zo,' vertelt Francisco Padilla Lopez, hun woordvoerder, 'dat de ambtenaren een aanvraag voor een vergunning om op straat te mogen verkopen weigeren, met als argument dat de straat toch al te vol is. Ze weten dat je dan toch met je spullen de straat op gaat, doorgaans omdat je niet weet wat je anders moet doen. En dan ben je een gemakkelijk slachtoffer van hun praktijken: wie niet betaalt wordt opgepakt en ziet zijn handel in beslag genomen. Gedekt door de rechterlijke macht, want je mocht

toch niet op straat verkopen? Een keten van corruptie wordt zo in stand gehouden, want de straat-inspecteurs moeten weer hun meerderen afbetalen voor het 'recht' een wijk te mogen controleren, enzovoort enzovoort.'

Lopez en zijn mensen moeten een vinnige strijd leveren voor hun bestaan. Waarom worden ze niet gewoon PRI-lid en betalen hun aandeel aan Guillermina Rico? 'Omdat we dat niet willen. Als niemand zich tegen dit soort praktijken verzet, verandert er nooit iets. Nu is het nog steeds zo dat de vergunningen worden afgegeven aan mensen die als secuur stem- en applausvee voor de PRI kunnen worden beschouwd. Maar dat zal ooit moeten veranderen. Als je eens ziet wat een geweldige sociale problemen er in deze stad bestaan. Weet je, ik heb laatst eens zitten rekenen; volgens mij zou met het bedrag dat er aan corruptie omgaat met gemak Mexico's hele buitenlandse schuld kunnen worden afbetaald...

Foto's Hollandse Hoogte

Zie je wat je ziet?

Tentoonstelling over humanisme reist door Nederland

Zonder enige tamtam is in november vorig jaar de reizende tentoonstelling over humanisme z'n rondgang begonnen. Allereerst was hij te zien op de Algemene Vergadering van Humanitas die in Amersfoort werd gehouden. De expositie bleef daar een maand en was te zien in de bibliotheek. Deze tentoonstelling over humanisme, oordeel en vooroordeel is het eerste resultaat van de samenwerking tussen alle humanistische organisaties in Nederland op publicitair gebied.

De tentoonstelling waarvan er twee identieke sets zijn, zal in 1992 en 1993 het land doorreizen, en vooral te bewonderen zijn in openbare bibliotheken. Maar ook op symposia, manifestaties en congressen van humanistische organisaties zal de tentoonstelling zijn opgesteld. Eigenlijk is 'tentoonstelling' een groot woord voor de zeven panelen waaruit het is samengesteld. Op de panelen is vaag een foto van een druk plein zichtbaar. Het is de Dam in

Amsterdam. Op die achtergrond staan foto's van mensen die allemaal zijn afgebeeld in situaties die zich op de Dam zouden kunnen voordoen.

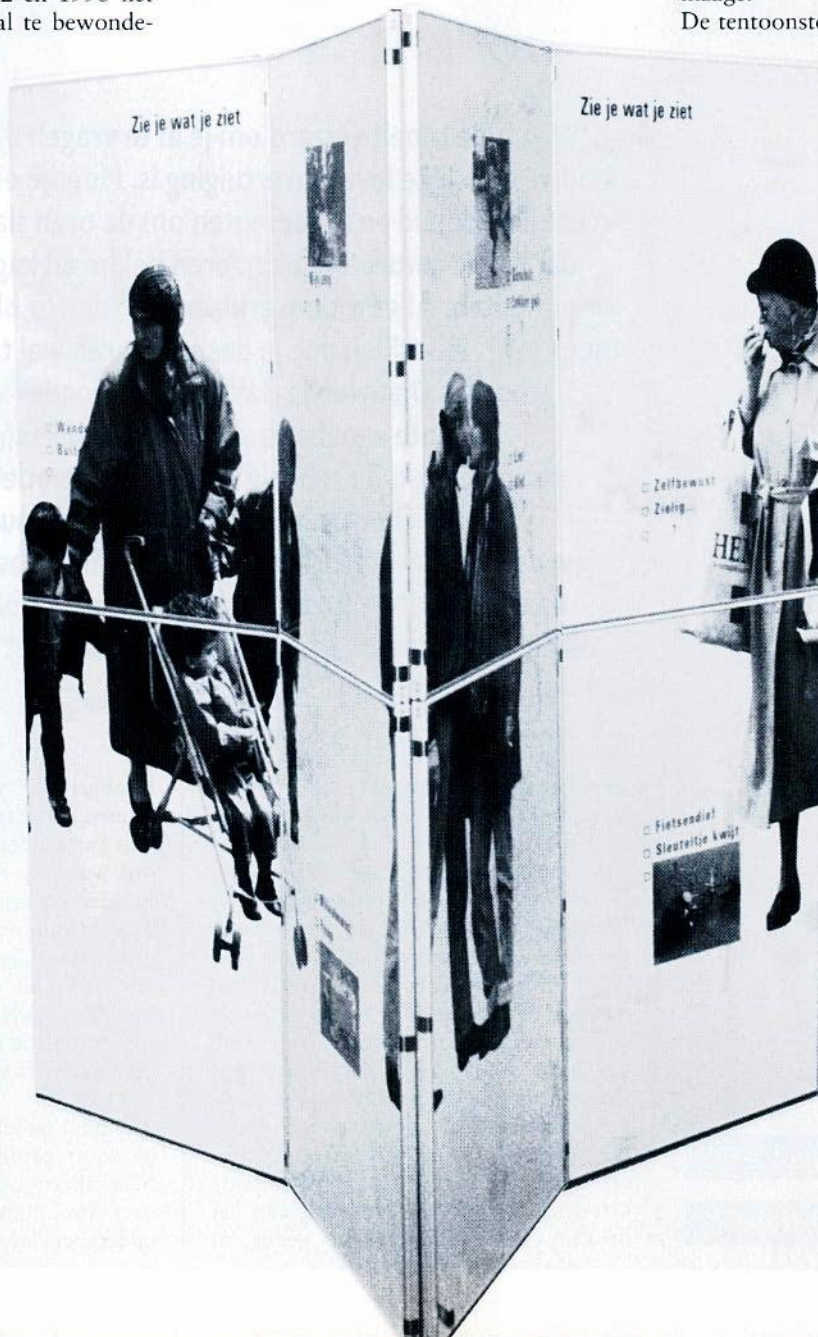
Zoals een dame die uitbundig staat te dansen. Een wandelend gezin. En een kind dat een portemonnee oppakt. Hoe kijk je daar tegen aan? Is zo'n dansende dame geschift of juist lekker gek? Zie je dat gezin in de eerste plaats als wandelaars of als buitenlanders? En wat zou dat meisje met die portemonnee doen? Inpikken? Of naar de politie brengen? Het hangt van je eigen opvattingen af, van je eigen visie op mens en wereld, hoe je tegen dit soort situaties aankijkt. Daar-

om staan de naast de foto's kleine teksten met de verschillende mogelijkheden. Verder staan op de panelen twee korte basisteksten (zie foto).

Bij de tentoonstelling liggen gratis folders over humanisme en de humanistische beweging. Geïnteresseerden kunnen die zo meenemen. Ook dit is het resultaat van een geslaagde samenwerking tussen alle humanistische organisaties. Met een dertig minuten durende voorlichtingsfilm van de Humanistische Omroep Stichting is het drieluik gecompleteerd. Ook ligt nog een aantal gangbare boeken over humanisme bij de tentoonstelling ter inzage.

De tentoonstelling is in de maand februari te zien in de openbare bibliotheek in Venray.

Informatie over de tentoonstelling kunt u krijgen bij de Coördinatie Tentoonstelling Humanisme, Afdeling Communicatie Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Tel.nr. (maandag t/m donderdag): 030 - 318145.

sche ouders veel bewuster bezig met de praktijk van hun levensovertuiging. Daar komen voor hen soms schokkende dingen uit als het gaat over het verschil tussen het ideaal en de dagelijkse gang van zaken.

Het humanisme gaat bijvoorbeeld uit van een mensbeeld waar lang niet iedereen aan voldoet. Ook kinderen niet. Die zijn soms juist heel materialistisch ingesteld. Of heel onredelijk, of ze willen helemaal niet overal over praten zoals de humanistische opvoeder dat zou willen. Dan zit je daar met je humanistische idealen. En als je kind er al niet aan voldoet, hoe zit dat dan met de rest van de wereld? Is het niet gewoon een ontzettend elitair, intellectueel denksysteem? Dat zijn vragen die zich opeens kunnen aandienen."

Een ander vaak terugkerend punt is de balans die opvoeders voor hun kind zoeken tussen het accepteren en respecteren van anderen, terwijl het kind toch weerbaar genoeg moet worden om niet klakkeloos te doen wat alle anderen van hem of haar verwachten. Dieuwertje Bakker: "Dat zien ouders ook terug bij het Humanistisch Verbond. Ik hoorde bijvoorbeeld noemen dat er in de Humanist vaak nauwelijks kritiek mogelijk lijkt te zijn, uit puur respect voor de meningen van geïnterviewden. Humanisten zijn veel te aardig. Maar de kinderen moeten zich wel leren verdedigen in een wereld die niet zo in elkaar zit. Redelijkheid schiet in het echt heel vaak tekort".

Aan haar onderzoek werken twintig opvoeders mee. "Eigenlijk een-en-twintig, omdat ik me verteld had, dus nu heb ik er eentje met een roomse achtergrond extra bij," lacht ze. De twintig zijn door

Het humanisme gaat uit van een mensbeeld waar lang niet iedereen aan voldoet. Ook kinderen niet. Dan zit je daar met je humanistische idealen.

haar gekozen uit tachtig aanmeldingen die ze kreeg na oproepen in de Humanist en Humus. Zes mensen met een roomse achtergrond, vijf met een humanistische, vijf uit protestants-christelijke hoek en vijf met ouders die zich tot geen enkele levensovertuiging rekenden. Veertien vrouwen, zeven mannen. "Waarbij ik de mannen wat heb bevoordeeld in hun representatie, omdat er misschien maar 20% van de aanmeldingen mannen waren."

De kinderen verschillen in leeftijd van twee tot negentien jaar. De opvoeders komen uit heel Nederland en zijn gemiddeld veertig jaar. "Vreemd eigenlijk, omdat de kinderen wel heel erg van leeftijd verschillen. Misschien komt het omdat die 'midlife'-tijd toch het moment is waarop we ons meer bezig gaan houden met dit soort vragen," denkt zij.

De deelnemers aan het onderzoek worden geacht zeer actief te zijn. De onderzoekster laat het aan hen over hoe ze de drie belangrijke termen waar het geheel om draait, interpreteren. Zij bepaalde niet van te voren wat 'opvoeding', 'levensbeschouwing' of 'humanisme' is. "Dat moet iedere opvoeder voor zich uitmaken. Ik heb ook heel bewust gekozen om te spreken van opvoeder, om geen enkele relatievorm uit te sluiten. Toevallig zitten de meeste deelnemers trouwens

wel in een klassieke partnerrelatie".

Dieuwertje Bakker maakt gebruik van de Zelfconfrontatiemethode van Hermans. Zij bewerkte zijn vragenlijst zodat ze precies aansloot op haar onderzoeksterrein. "Het leuke daarvan is dat het een heel open methode is. Ik moet het helemaal hebben van de opvoeders. Zij zijn de experts op het gebied van hun opvoeding. Zij observeren en vertellen me over hun dagelijkse praktijk en ik leg alleen alle gegevens bij elkaar en ik zal daar ook nog conclusies uit proberen te trekken." Om te beginnen ging ze bij alle deelnemers (altijd maar een per gezin) langs, om een aantal vragen door te nemen. De vragen nodigen uit om associatief te denken over de eigen houding en ervaringen in verleden en heden en het ideeën over de toekomst. Daarbij ontving iedere deelnemer aan het onderzoek een schriftje met het verzoek daarin belangrijke gebeurtenissen of gedachten op te schrijven die de deelnemer van belang acht voor het onderzoek. De bedoeling daarvan was dat de opvoeders zich, door het opschrijven, bewuster werden van hun ideeën en praktijken op het gebied van levensbeschouwelijke opvoeding.

Na drie maanden ging Dieuwertje Bakker opnieuw langs bij de deelnemers om alle vragen nogmaals te stellen en te toet-

**Humanisten zijn
veel te aardig.
Kinderen moeten
zich leren
verdedigen in een
wereld die niet zo
in elkaar zit.
Redelijkheid
schiet in het echt
heel vaak tekort.**

sen aan de eerder gegeven antwoorden. Bij de tweede beantwoording van de vragen, de fase die op dit moment bijna is afgerond, blijkt dat mensen iets scherper formuleren dan bij de eerste keer. Ze hebben er over nagedacht en getoetst aan de werkelijkheid wat ze in eerste instantie zeiden. "Soms zit daar een flink verschil. Ik vraag bijvoorbeeld naar symbolen of rituele handelingen die van belang zijn voor de deelnemer. Er was een ouder die in eerste instantie zei dat niet te hebben. In de tweede ronde vertelde ze dat ze elke avond voor het eten een verhaal voorleest. Over Greenpeace, uit de krant, of uit een mooi boek. Dat is toch een heel duidelijk ritueel dat ze compleet vergeten was te vertellen."

Maar er zijn ook andere wijzigingen van antwoord. Bijvoorbeeld over de inschatting van de eigen achtergrond. Iemand antwoordde in eerste instantie heel positief op de vraag naar de eigen levensbeschouwelijke opvoedingservaringen thuis: 'ik mocht zelf keuzes maken, zelf beslissen wat ik wel en niet wilde'. In tweede instantie werd dat: 'Mijn ouders hadden geen tijd of belangstelling om zich bezig te houden met mijn keuzeproblemen'. Een belangrijke accentverschuiving die boven kwam door goed na te denken over het eerste gegeven antwoord.

De gegeven antwoorden werden aangevuld met een gevoelsbeoordeling. De onderzoekster maakte gebruik van een lijst met twintig gevoelsomschrijvingen die mensen toekenden aan hun antwoord, met een score erbij van 0 tot 5 om aan te geven in hoeverre die gevoelswaarde gold. Bijvoorbeeld: als antwoord op de vraag: 'Wat houdt je op dit moment

Een vaak terugkerend punt is de balans die opvoeders voor hun kind zoeken tussen accepteren en respecteren van anderen terwijl het kind toch weerbaar genoeg moet worden om niet klakkeloos te doen wat anderen van hem of haar verwachten.

Veel ouders laten hun kinderen twijfel zien. Ze vertellen veel, vragen veel, laten veel ruimte voor het kind zelf. En ze houden respect voor andere culturen en overtuigingen vaak heel hoog in het vaandel.

erg bezig, dat van belang is bij de levensbeschouwelijke opvoeding van je kinderen' kan het antwoord luiden: 'Ik ben bezig met een echtscheiding', met de gevoelsbeoordeling: 'zelfstandigheid, 4 punten'.

Die gevoelsbeoordeling vindt Dieuwertje Bakker erg belangrijk: "Als ik alleen maar de antwoorden heb, dan weet ik nog niet wat dat nou betekent voor mensen. En met deze methode kan ik toch gevoelens erbij betrekken, als maatstaf voor hoe belangrijk mensen vinden wat ze noemen. Zodoende is alle informatie ook nog met de computer te verwerken."

Alle opvoeders kregen als extra vraag mee om twee gebieden te kiezen binnen

hun eigen opvoedingssituatie, die ze zelf nader wilden onderzoeken. Belangrijk thema in de aandachtsgebieden blijkt vooral 'verantwoordelijkheid' te zijn. Maar ook milieu, zelfvertrouwen, rolpatronen, traditionele feesten, de balans tussen leiden en begeleiden, veiligheid en openheid. "Eigenlijk zit het levensbeschouwelijke element overal in, niet alleen in vragen over leven en dood," constateert ze, daarmee de ouders citerend.

De tien vragen van het onderzoek zijn breed gesteld, zodat niemand in een bepaalde richting wordt geduwd:

– Wat vind je nu het meest typerend voor de levensbeschouwelijke opvoeding die

je zelf hebt gehad?

- Was er iets (een gebeurtenis, persoon) in je verleden wat je nu nog van grote invloed vindt op hoe jij je kind(eren) levensbeschouwelijk opvoedt?
- Kun je een voorbeeld geven van een actuele opvoedingssituatie waarin voor jouw gevoel levensbeschouwing een grote rol speelt?
- Is er iets wat je heel belangrijk vindt en wat je je kind(eren) in levensbeschouwelijk opzicht wil meegeven voor later?
- Hoe zou jij de levensbeschouwelijke opvoeding die jij je kind(eren) geeft willen typeren?
- Zijn er bepaalde gewoonten, verhalen, symbolen, tradities, e.d. in de opvoeding van je kind(eren) die volgens jou met levensbeschouwelijke opvoeding te maken hebben?
- Welke levensbeschouwelijke (humanistische) ideeën vind je van groot belang in de opvoeding van je kind(eren)?
- Op welke momenten in de levensbeschouwelijke opvoeding ervaar je dat het humanisme ernstig tekort schiet?
- waar kun je samen met je kind(eren) in

sterke mate van genieten?
– Kun je iets noemen waarvan je vindt dat het jouw leven zin geeft?

Typend voor humanistische opvoeders vindt Dieuwertje Bakker de openheid, het nadenken, het praten, de vragen die gesteld mogen worden. Sommige ouders spreken wel van een gemis als het gaat om intuïtie, warmte, feesten en rituelen. Dieuwertje Bakker kan een extreem voorbeeld noemen van de pure, kale 'niks-gedachte': "Ik werd opgebeld door een man die vertelde dat hij ook humanistisch opgevoed werd vroeger. Die mocht thuis niet zeggen 'wat schijnt het zonnetje lekker', want de zon is duizenden malen groter dan de aarde, redelijk gezien. Van Roodkapje of kabouters en de Doos van Pandora had hij nog nooit gehoord tot hij naar school ging. Dat was maar flauwekul en het bestond niet, vonden zijn humanistische ouders". Er worden in het onderzoek talloze ingewikkelde situaties genoemd: zoeken naar een eigen invulling van feesten als kerstmis en pasen, de druk die een ouder voelt bij het levend voorbeeld dat hij is voor zijn kinderen als het gaat om de normen en waarden die hij ze wil leren. Kinderen verantwoordelijk laten zijn voor hun eigen handelen, terwijl het veel praktischer is om zelf iets over te nemen van ze. Belangrijk vinden dat je kinderen door ervaring wijs moeten worden, terwijl ze soms echt stomme dingen doen. En wat doe je met het verschil in normen en waarden van opvoeder en kind. Wat bied je en wat onthoud je een kind door een veelheid aan verhalen en wijsheden te

bieden en niet maar een enkele richting?

Zelf heeft Dieuwertje Bakker op dit moment bij het opvoeden het meeste moeite met de vraag hoe ze haar kinderen niet de dupe kan laten worden van haar ideologie. Zij werkt op dit moment full-time, haar partner vier dagen. "Misschien is dat wel heel veel. Is zo'n model wel een goed voorbeeld om mijn dochters te laten zien hoe we onze prioriteiten leggen? Ik vind kinderen belangrijker dan werk. Die balans, dat vind ik moeilijk".

"Overdracht van ideeën gaat zo subtiel: ingaan op een vraag of een opmerking of juist het negeren ervan, het stimuleren van het lezen van bepaalde boeken bijvoorbeeld... Een vriend van mij vertelde dat zijn kinderen zelf op de re-incarnatietheorie waren gekomen. Dat geloof ik niet. Hij blijkt zelf ook wel iets te zien in die gedachte. Ik denk dat je dat ongemerkt toch doorgeeft. Ik heb met het onderzoek ook willen uitzoeken hoe dat dan werkt. Humanisten hebben wel eens de neiging om alles te verklaren. Ik zelf heb dat ook heel duidelijk gehad. Ik ben zelf gereformeerd opgevoed. Ik had me heel duidelijk voorgesteld dat ik bij mijn kinderen niet aan wilde komen met allerlei afhankelijkheden van vaagheden en mysteries. Als reactie denk ik. De vraag van mijn dochter over god heb ik indertijd simpel beantwoord: 'Dat bestaat niet'. Ik denk dat ik daar nu wat opener in kan zijn. Ik wil er nu niet meer zulke uitspraken over doen. Ik wil meer ruimte laten voor andere mogelijkheden, zonder deze in te vullen. Eerlijk gezegd,

ik ga er nog steeds van uit dat er geen god is. Als er een sterfgeval is, zal ik niet opeens tegen mijn kinderen gaan zeggen dat er toch een hemel is of zo. Dood is dood.

Een dergelijke twijfel, die laten veel ouders hun kinderen wel zien. Ze vertellen veel, vragen veel, laten veel ruimte voor het kind zelf. En ze houden vaak respect voor andere culturen en overtuigingen heel hoog in het vaandel. De meesten hebben een bijbel thuis of willen er nog eens eentje kopen. Er is eigenlijk maar een deelnemer aan het onderzoek die heel definitief zegt: 'Nee, er is niks anders dan dit, wat we zien'. De rest houdt allemaal nog een slag om de arm."

Dieuwertje Bakker is door het onderzoek heel nieuwsgierig geworden naar de vragen van niet-humanisten, met name van mensen die zichzelf nergens toe rekenen. "Misschien zijn er wat betreft de diepere zaken wel veel meer overeenkomsten dan we denken. Ook met godsdienstige mensen. Ik geloof toch ook dat wij maar een heel klein onderdeelje zijn van een groot geheel, dat er veel meer is. Misschien is de humanistische levensstijl wel helemaal niet zo uniek als we wel willen denken." Of dat erg is, betwijfelt ze. "Ja, misschien wel het HV..." Zij wil in elk geval na afsluiting van haar onderzoek in 1994 een vervolgonderzoek gaan doen naar de 'levensbeschouwelijke opvoeding van niet-gelovige opvoeders'. En dan maar kijken waar de verschillen nou eigenlijk zitten. ●

Debat over de multi-culturele samenleving

Tijdelijk 'verzuilen' om het zelfvertrouwen te versterken?

"Kan een islamitische zuil een oplossing brengen in het integratieprobleem van moslims in Nederland? Versterkt zo'n zuil het zelfvertrouwen en bevordert ze zodoende de integratie? Of is verzuiling juist een remmende factor die zorgt voor apartheid?"

Dat waren de centrale vragen op het debat dat donderdag 29 januari in het Academiegebouw in Utrecht werd gehouden. De organisatie was in handen van de Universiteit voor Humanistiek die met deze gelegenheid haar derde bestaansjaar vierde. Hans Hermans volgde de discussie op de voet.

Nieuwe opvattingen kwamen er bij de discussie deze avond niet naar voren. VVD fractie-voorzitter Bolkestein hield zijn bekende betoog tegen een islamitische zuil terwijl de schrijfster Abdus Sattar stelde dat verzuiling juist wel een hulp bij integratie kan zijn. Zij kreeg bijval van Rabbæ, directeur van het Nederlands Centrum Buitenlanders. Maar ook hij kon niet voor verbaal vuurwerk zorgen.

Veel van de ongeveer 150 bezoekers hoopten op een felle discussie tussen Bolkestein en zijn tegenstanders. Maar die bleef uit, er kwamen deze avond geen nieuwe standpunten naar voren.

Iedereen was nog wel vol goede moed toen Frits Bolkestein als eerste het woord kreeg. Hij was immers degene die de bal aan het rollen had gebracht met zijn artikel in De Volkskrant over integratie van de minderheden. "De integratie van minderheden kan alleen met durf en creativiteit worden opgelost", schreef hij onder andere.

Niet iedereen bleek het met zijn creatieve ideeën eens, dat bleek wel uit de verontwaardigde reacties van de moslim-organisaties. Vooral Bolkestein's opvattingen over het opdringen van westerse normen en waarden vielen bij die organisaties verkeerd.

De VVD fractie-voorzitter begon zijn betoog met een referaat over liberale waarden en normen. Hij reageerde daarmee indirect op de kritiek dat hij het had doen voorkomen dat vrijheid van meningsuiting en scheiding van kerk en staat typisch liberale principes zouden zijn. De moslim-organisaties wezen daarbij op het 'universele karakter' ervan.

Hierna borduurde hij voort op zijn, ook al in het Volkskrant-artikel geopperde, afkeer van het cultuur-relativisme. Deze stroming wil elk volk in zijn waarde laten en niemand iets opdringen. "Cultuur-relativisme resulteert in nihilisme en de

universele aard van de mens wordt erdoor ontkend," aldus de VVD fractie-voorzitter.

Bolkestein concludeerde dat "met politieke beginselen als vrijheid van meningsuiting en scheiding van kerk en staat niet mag worden gemarchandeerd". Duidelijk werd dat het begrip 'integratie met behoud van eigen identiteit' voor hem uit den boze is.

Vervolgens was het woord aan de moslim-deskundige Abdus Sattar. Zij heeft veel gepubliceerd over de rol van de vrouw in de Islam. Volgens haar zijn veel van de integratieproblemen te wijten aan onwetendheid van de Nederlanders: "De volwassen Nederlanders van nu zijn grootgebracht met het idee dat de Europese cultuur superieur en maatgevend zou zijn," aldus de islamitische schrijfster. Zij drong er verder op aan om ook naar de islamitische verworvenheden te kijken.

Zij ziet de behoefte van moslims in

door Hans Hermans

Nederland aan eigen scholen en kerken als een tussenfase: "als overgangsmaatregel is het versterken van het zelfvertrouwen door een stukje 'verzuiling' aan te bevelen," aldus de schrijfster.

Daarmee stuitte zij op het grootste meningsverschil in het debat. Bolkestein reageerde direct met de opmerking dat volgens hem verzuiling de afzondering van de Islamitische gemeenschap alleen maar in de hand zal werken.

Sajida Abdus Sattar liet het er niet bij zitten en trok een parallel met de situatie in het naoorlogse Nederland. Toen was er ook sprake van verzuiling tussen verschillende religieuze groeperingen. "De katholieken en protestanten leefden ook gescheiden van elkaar, maar uiteindelijk groeide Nederland uit tot wat het nu is," aldus de schrijfster. Zij drong vooral aan op meer wederzijds respect: "Door moslims in Nederland de vrijheid te gunnen om binnen de wet hun eigen weg te zoeken, worden onaanvaardbare verschillen genivelleerd en spanningen weggenomen".

De derde forumspreker van dit debat in Utrecht was directeur Rabbæ van het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB). Hij was het duidelijk met Abdus Sattar eens en in grote lijnen had zijn verhaal dan ook dezelfde strekking. Hij ging alleen wat dieper in op de details. Maar hij noemde zichzelf aan het begin van zijn betoog dan ook zelf al 'een kruidenier.' Rabbæ is een groot voorstander van

Aan het woord F. Bolkestein. Achter de tafel van links naar rechts: M. Rabbæ, S. Abdus Sattar en F. Elders. Foto: Ina Brouwer.

'integratie met behoud van eigen identiteit'. Dat bleek ook u weer. "Identiteit is te eigen om er aan te komen. Je kunt mensen niet verbieden op hun hoofd te slapen als zij de volgende dag weer recht-op lopen," aldus Rabbae.

Bolkestein bestreed dit. Volgens hem is integreren als dynamisch proces niet te combineren met behoud van identiteit. Rabbae vond dat de VVD maar makkelijk praten heeft. "Zij is immers een partij van geslaagden die niet zoveel problemen in de maatschappij kennen," aldus de NCB-directeur. Hij wees op de maatschappelijke achterstand van de allochtonen in Nederland die volgens hem de oorzaak is van de integratieproblemen.

"Integratie zal moeilijk blijven als we niet eerst de problemen oplossen," stelde Rabbae die vervolgens voorrekende wat dat zou gaan kosten. "Als we alle nieuwkomers willen introduceren in de samenleving, kost dat 100 miljoen gulden." Hij pleitte dan ook voor andere maatregelen. Zo moet de regering volgens hem strenger gaan controleren of bedrijven genoeg allochtonen aannemen. Rabbae: "De eerlijkheid gebiedt mij echter te zeggen dat

de VVD hier al langer voor pleit," voegde hij er aan toe.

Na de pauze konden vragen worden gesteld aan de drie forumleden. Eén vraag ging over de gescheiden scholen voor islamieten. Frits Bolkestein reageerde hier direct op. Hij gaf toe dat de grondwet ruimte openlaat voor het stichten van aparte scholen voor islamieten, maar vroeg zich af of de integratie daarmee is gediend. "Dan zeg ik nee, gemeenschappelijk onderwijs integreert beter dan aparte scholen," aldus de VVD fractievoorzitter. Hij illustreerde dit met een lang verhaal over de Leonardo da Vinci-school in Amsterdam. Die school mag volgens een besluit van de stadsdeelraad voor niet meer dan de helft uit allochtone leerlingen bestaan. Bolkestein vindt dit een goede zaak want "gescheiden scholen zijn vaak voorbodes van een gescheiden samenleving."

Die laatste opmerking was tekenend voor het hele debat: een herhaling van overbekende standpunten. Weinigen hadden iets nieuws toegevoegd, ieder had zijn oude stellingen ingenomen.

RADIO

De Verbeelding

Zondag, 9.03-9.30 u, Radio 1

In het literaire zondagochtendprogramma in ieder geval de volgende onderwerpen:

1 maart: Louis Couperus en de temperamentenleer

8 maart: Alma Mahler, biografe van haar man Gustav

15 maart: De foto's van Oscar van Alphen

29 maart: Nieuw verschenen verhalen van Slauerhoff

HOS-PROGRAMMA'S

Het Voordeel van de Twijfel

Maandag, 12.05-13.00 u, Radio 5

Het maandagmiddagprogramma staat in maart grotendeels in het teken van Rusland. Stan van Houcke verbleef eind vorig jaar enige tijd in Moskou en sprak er met vele kunstenaars en intellectuelen. Dit bezoek vormde de basis voor twee radioprogramma's op 9 en 16 maart over de ontredde in Rusland na het uiteenvallen van het Sovjetrijk.

Als inleiding op deze documentaires wordt op **2 maart** Glas Water nogmaals uitgezonden. Het is een radiobewerking van een toneelstuk van Ljoedmila Petroesjevskaja dat op tragische wijze verhaalt over het leed van twee vrouwen in een systeem dat mensen om het minste tot 'gekken met een attest' bestempelt.

Op **9 maart** volgt een portret van de filosoof Yuri Karyakin, lid van de presidentiële raad van Jeltsin. De 61-jarige Karyakin was ten tijde van het communisme een vooraanstaand marxistisch theoreticus die naar eigen zeggen zijn geweten onderdrukte om carrière te kunnen maken. Schreef hij ooit dat "alleen het communisme het geloof in de mensheid kan herstellen", nu, achteraf, heeft hij het over het "stalinistisch demonendom".

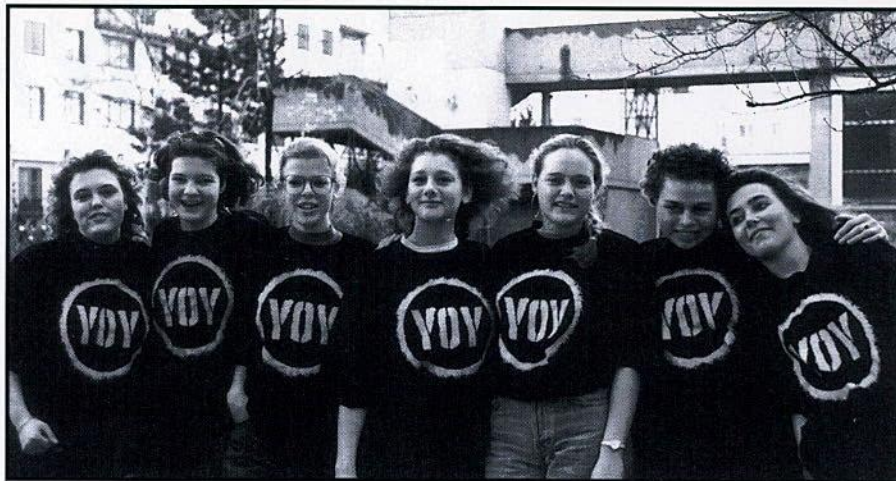
Tot slot op **16 maart** een portret van de historicus Lev Razgon. Volgens de nu 83-jarige Razgon zijn de Russen al eeuwenlang slachtoffer van hun eigen geschiedenis - tegelijk beulen en slachtoffers. "Nooit zijn wij, Russen, erin geslaagd een eigen identiteit op te bouwen", aldus Razgon, "ons bestaan is altijd schizofreen geweest. Al duizend jaar lang worden wij tussen het oosten en het westen heen en weer geslingerd."

TELEVISIE

YOY

Maandag, 20.25-20.50 u, Nederland 3

Nog drie YOYs worden er dit seizoen uitgezonden, daarna pauzeren we tot augustus. 2 maart is te zien hoe twee au pairs terugkijken op hun jaar in het buitenland. Vorig jaar januari ging YOY kijken bij Maarten en Noëlle die toen au pair waren in respectievelijk Londen en Parijs. Inmiddels zijn ze weer terug in Nederland. Wat zijn ze gaan doen en hoe kijken ze terug op hun jaar au pair? Op 9 maart wordt het portret van doorbijter Meike herhaald: Ziek zijn en doorgaan, bij wie vier jaar geleden de ernstige ziekte S.L.E. (Systemic Lupus Erythematosus) werd geconstateerd, waarbij het afweersysteem eigen organen afbreekt. Op 16 maart ten slotte: Cindy, Heavy & Albert. Een onrustbarend snel stijgend aantal jongeren leeft tegenwoordig op straat,

zonder vaste verblijfplaats of letterlijk op straat. YOY volgde een drietal 'zwerfjongeren'. Albert (22) is iemand die tussen de wal en het schip is beland; hij heeft inmiddels al een lang verleden als thuisloze nadat hij zijn ouderlijk huis is uitgezet. Veel perspectieven heeft hij niet. Hans (24) en Cindy (16) zijn nu serieus bezig een huis te zoeken. Hans is ex-gokverslaafde en Cindy heeft een verleden

achter de rug van instellingen en internaten. Maar zo'n verleden is niet de werkelijke oorzaak van de huidige problemen. YOY trok een paar dagen met de drie op om erachter te komen hoe zij in deze omstandigheden terecht zijn gekomen, hoe lang ze het nog denken vol te kunnen houden en hoe zij hun toekomst zien.

Dochters van de Nijl

Zondag 15 maart, 22.40 - 23.25 u, Nederland 3

Vrouwen in Afrika: dat is het thema dat de twee documentaires verbindt op 15 maart en 5 april. Op 5 april een film van Karin Junger over vrouwenbesnijdenis, zoals die nog altijd voorkomt in grote delen van Afrika en ook bij Afrikaanse immigranten en vluchtelingen in West Europa - over dat programma volgende maand meer. Op 15 maart wordt de documentaire Dochters van de Nijl uitge-

zonden, een zoektocht naar de wereld van de Egyptische vrouw achter de muren van het dorp. Een ontdekkingsreis langs archetypische rituelen, ervaringen en het imposante handwerk. Het leven op het Egyptische platteland is een leven vlakbij de aarde, het water, het vuur. Maar ook een leven dat nog maar net is ontrukkt aan het slaaf zijn. Een leven waarin lezen en schrijven een revolutie zijn, net als praten over andere zaken dan geboorte en dood. In Cairo met zijn 15 miljoen meest straatarme bewoners is die revolutie al een stapje verder, misschien door de veel grotere oncontroleerbaar-

heid van deze aardse hel. De toenemende hang naar religie - die door ons veelal gezien wordt als een terugval in de geschiedenis - blijkt voor steeds meer vrouwen het paspoort naar lezen, schrijven, ontwikkeling en... vrijheid. Aan de andere kant zetten de prekers (zoals in de film de blinde sjeik Kishk, een man met miljoenen aanhangers, ook in Europa) al te graag de poorten van hun moskeeën open voor vrouwen, ook al zijn het de poorten aan de achterkant en worden de vrouwen volkomen geïsoleerd. Een film van Hillie Molenaar en Joop van Wijk.

Dochters van de Nijl

Droom en Daad

Maandag, 20.50-21.25 u, Nederland 3

In maart starten RVU en Humanistisch Verbond met de uitzending van een nieuw praatprogramma op de maandagavond: Droom en Draad. Iedere week ontvangt presentatrice Hanneke Groenteman diverse gasten uit de wereld van cultuur en politiek. Wilt u tijdig weten wie de gasten zijn, kijk dan op pagina 392 van Teletekst, daar worden wekelijks de gasten vermeld.

Nadere informatie:
Postbus 135
1200 AC Hilversum
035 - 284689

HUMANISME, WAT IS DAT

Vroeg of laat vragen de meeste mensen zich af wat ze eigenlijk hier op deze wereld doen. Lange tijd was voor bijna iedereen die vraag een weet. Het antwoord heette eenvoudig God. Tegenwoordig is dat voor veel mensen wel anders. Zij nemen geen genoegen met een antwoord waarin wordt verwezen naar een macht boven hen en een doel na dit leven. Zij zien de mens als uitgangspunt en voelen zich daarom humanist. Wat betekent dat? Wat is humanisme eigenlijk?

Bijna iedereen leeft vanuit bepaalde opvattingen. We hebben allemaal wel een bepaalde kijk op mens en wereld, weten voor onszelf wat goed is en wat slecht. Die opvattingen bepalen voor een groot deel ons doen en laten. Maar ze zijn vaak zo vanzelfsprekend, dat we er nauwelijks bij stilstaan. Toch is er alle reden voor om dat wel te doen. Want je staat sterker in je schoenen als je beter beseft van waaruit je leeft en wat voor iemand je eigenlijk bent.

Als je consequent door denkt op welke grondgedachten en gevoelens je gedrag in wezen is terug te voeren, dan kom je uit bij je levensovertuiging. Je levensovertuiging heb je niet alleen, die ben je. Het is de kern van de duizend-en-een-dingen die je doet, zegt, denkt en voelt. In die levens-overtuiging ontdek je de samenhang van de keuzes die je maakt en van de opvattingen die je hebt.

Kern van de humanistische levensovertuiging is dat het leven niet bij voorbaat zinvol of zinloos is. Door ons doen en laten, door de keuzes die we maken, kunnen we er zelf betekenis geven. De mens kan nu eenmaal niet alle weet hebben van het leven en de wereld. Daarom moeten we ook niet zoeken naar onvindbare antwoorden. Het is aan de mens zelf om te bepalen hoe in het leven te staan.

Humanisten kennen geen rotsvaste zekerheden. Ze doen hun voordeel met de twijfel. En dan bedoelen we niet dat belemmerende gevoel van onzekerheid, maar veel meer het besef dat een mens weinig meer dan een alleen een voorlopig antwoord kan hebben op vragen als hoe te leven, met wie en waarvoor. Bij twijfel hoort ook de dingen van veel kanten bekijken, verschillen erkennen, alle alternatieven onder ogen zien en argumenten afwegen. Er is altijd en overal reden om te vragen: is dat nou wel zo? Want vraagtekens horen bij een humanistische manier van leven. Door twijfel zijn humanisten in staat hun (voor)oordelen, vanzelfsprekdheden en ingeburgerde

voorkeuren te relativiseren. (Althans, daar streven ze naar). Met die twijfel doen humanisten hun voordeel.

Het humanisme is niet nieuw. Humanisme is eigenlijk als zo oud als de mensheid. Want er waren altijd en overal wel mensen die uitgingen van de mens als zelfstandig wezen. Maar het is pas in het moderne humanisme van deze eeuw dat humanisten proberen leven en wereld te begrijpen uitsluitend met menselijke vermogens. Daarmee onderscheidt het humanisme zich van alle andere geloofs-overtuigingen.

Een ander verschil is dat humanisme zich niet aan mensen opdringt. Mensen kunnen hun opvattingen in het humanisme herkennen. En misschien komen ze daar-

door tot de slotsom: ik geloof, dat ik humanist ben...

De mens heeft de maatschappij gemaakt. De mens kan de maatschappij ook menswaardiger maken. Humanisten streven dit na, maar gaan daarbij niet uit van een dogmatisch rationalisme en een blind vooruitgangsgeloof, zoals sommigen wel veronderstellen. Humanisten voelen zich in hun streven verbonden met de mens, de natuur en de kosmos. Deze verbondenheid betekent geen willoze overgave aan hogere machten, maar een verantwoordelijkheid die vrijheid schept. Door op verantwoorde wijze rekenschap af te leggen van denken en handelen, proberen humanisten een evenwicht te bereiken tussen goede bedoelingen en feitelijke

GENLIJK?

gevolgen. Uitgaande van het zelfbeschikkingsrecht vinden humanisten verder dat mensen zo veel mogelijk zelf moeten kunnen beschikken over hun eigen leven.

De moeizame wetgeving - als die al tot stand komt - rond abortus, euthanasie en gelijke behandeling maakt weer eens duidelijk dat zelfbeschikkingsrecht bepaald nog geen gemeengoed is.

Uit het gevoel van verbondenheid en om de keus voor zelfbeschikkingsrecht ook in de praktijk mogelijk te maken, stellen humanisten zich op achter emancipatiebewegingen die gericht zijn op groter vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Het recht op zelfbeschikking en de verbondenheid van mens en natuur zijn heel bepalend hoe humanisten aankijken tegen macht en dwang, tegen onderwijs,

opvoeding en mensenrechten, tegen vraagstukken over leven en dood. Ze zijn de rode draad die de humanistische levensbeschouwing verbindt met de maatschappelijke praktijk.

Zo'n twee miljoen volwassen Nederlanders (23% van de bevolking) herkennen in het humanisme ook hun eigen ideeën. Vaak vinden zij hun kijk op het leven echter min of meer vanzelfsprekend. Maar op een gegeven moment - nogal eens als ze geconfronteerd worden met de vraag naar de zin van alles - is er ook iets van herkenning en gaan ze zich humanistisch voelen. Zo spontaan als dat klinkt, zo groot is vaak de aarzeling om zich dan ook aan te sluiten bij een van de humanistische organisaties, met name bij het Humanistisch Verbond. Aan een kant is dat verklaarbaar. Jarenlang werd iemands overtuiging ingelijfd bij instituten. Maar er is ook een andere kant, die de aarzeling zou kunnen wegnemen.

De verschillende humanistische organisaties helpen mee richting te geven aan een samenleving die in beweging is. Zij proberen de samenleving in wat meer humanistische richting op te buigen. En samen kun je nu eenmaal meer ten goede veranderen dan in je eentje. Het Humanistisch Verbond komt ervoor op dat humanistische waarden als natuurlijkheid, verbondenheid, gelijkheid, vrijheid en redelijkheid genoeg ruimte krijgen in onze pluriforme maatschappij. Bevoogding en zedenmeesterij liggen altijd op de loer. Als mensen zich weer laten leiden door dogma's en taboes, wordt ook het bieden van tegenwicht belangrijker.

De verschillende humanistische organisaties zorgen ervoor dat de humanistische waarden overal doorklinken waar mensen van anderen afhankelijk kunnen zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval als mensen in geestelijke of maatschappelijke nood zitten. Het speelt in onderwijs en opvoeding, bij ouderen en bij jongeren, in het Nederlandse leger en bij ontwikkelings-samenwerking. Op als deze terreinen streven humanistische organisaties naar een samenleving waarin mensen hun eigen verantwoordelijkheid zo veel mogelijk kunnen dragen.

REDELIJKHEID!

Actie 'halveer het Autoverkeer' succesvol

Bijna 3 miljoen autokilometers hebben ze inmiddels met elkaar bespaard: de deelnemers aan de actie 'Halveer het autoverkeer'. Deze actie van Milieudefensie is bedoeld voor automobilisten die hun auto selectiever willen gebruiken om het milieu te sparen. Dat is op dit moment harder nodig dan ooit. Dit blijkt uit de recente voorspelling van de Rijks Planologische Dienst. Bij ongewijzigd beleid, zal het autogebruik tot het jaar 2010 met 70 procent groeien.

Het wordt steeds duidelijker: het drukke autoverkeer brengt té veel milieubezwaren met zich mee. De uitlaatgassen dragen bij aan de zure regen, smog en het broeikaseffect. De wegen doorsnijden natuur en landschap. Jaarlijks vallen er geweldig veel slachtoffers onder mens en dier, en toch komen er elke dag nog zo'n 275 auto's bij...

Om de problemen te kunnen vermindern moet het autogebruik in Nederland flink wordt teruggebracht. Met minstens de helft, zo zegt de Vereniging Milieudefensie. De actie 'Halveer het autoverkeer' geeft het voorbeeld. De Halveer-deelnemers proberen met elkaar zoveel mogelijk autokilometers 'in te leveren'. Begin oktober telde de actie al 1500 deelnemers en waren er in totaal bijna 3 miljoen autokilometers bespaard. Er doen ook enkele gemeenten en provincies aan de Halveer-actie mee.

U kunt een gratis informatiepakket aanvragen bij: Vereniging Milieudefensie/Actie Halveer, Postbus 19199, 1000 CD Amsterdam. Telefoon: 020-6256547.

HET HV EEN JAAR OP NIEUWE H

In mei vorig jaar wijzigde het Humanistisch Verbond op het in Rhenen gehouden congres drastisch z'n koers. Het roer moest om. We zijn nu inmiddels bijna een jaar verder en er zijn in die korte tijd ingrijpende veranderingen doorgevoerd. HV-directeur

Joost de Vries geeft een overzicht van de vele veranderingen die in gang zijn gezet.

In grote eensgezindheid werd bijna een jaar geleden besloten om de koers van het Humanistisch Verbond scherp te verleggen. De noodzaak van veranderingen werd daarna nog eens aangescherpt door de bezuinigingen die het kabinet doorvoerde op het maatschappelijk activiteitswerk. Hierdoor ontstond voor het HV een situatie dat bij minder financiële middelen er des te meer nieuwe plannen waren. Een moeilijke combinatie met vaak ingrijpende gevolgen. Maar er wordt door bestuur en centraal bureau in

Utrecht met onverminderd enthousiasme aan gewerkt.

In drie proefregio's is in januari gestart met experimenten met regionalisering. Doel is om door schaalvergroting en verbetering van de begeleiding vanuit het centraal bureau een meer gelijkgericht en verbeterd aanbod aan de leden te kunnen doen. Belangrijk hierbij is de geplande proef met een regioblad. Dat zou op den duur overal in het land dezelfde vormgeving en kwaliteit krijgen. Belangrijke centrale informatie voor de leden zou daarbij de basis zijn.

De opdracht de basis te verbreden en de externe communicatie te verbeteren, heeft geleid tot onderzoeksopdrachten aan de Universiteit voor Humanistiek en aan de Erasmusuniversiteit.

Uit de voorlopige resultaten die de Universiteit voor Humanistiek bekend heeft gemaakt, blijkt dat het HV veel zal moeten doen aan het verbeteren van het aanbod en vooral aan een betere communicatie.

Op de Erasmusuniversiteit loopt momen-

teel een onderzoek welke rol een verbeterde 'Humanist' zou kunnen spelen.

Per 1 juni zal een hoofd voor de afdeling Communicatie worden aangetrokken. Haar eerste opdracht zal zijn om een marketing- en communicatieplan op te stellen onder het motto dat bekend zijn in ieder geval een voorwaarde is om bemind te kunnen worden.

Verder begint steeds meer duidelijk te worden dat een nauwere samenwerking tussen de verschillende humanistische organisaties van levensbelang lijkt voor een humanistische beweging die een relevante plaats in de samenleving wil innemen.

Om met minder personeel en minder geld toch beter te kunnen functioneren, startte vorig najaar een reorganisatie van het bureau. De organisatie werd ingrijpend veranderd (geen grote afdelingen, maar kleine projectteams; verbreding van het managementteam; etc.). Drie medewerkers werden ontslagen en de deskundig-

(Ingezonden mededeling)

HET JAAP VAN PRAAG HUIS

te Purmerend

en aangesloten bij de Humanistische Stichting Huisvesting Bejaarden, bestaat uit een verzorgingshuis met 167 bewoners en 218 aanleunwoningen. Het bestuur roept kandidaten op voor de ontstane vacature voor een

HUMANISTISCHE RAADSVROUW/MAN

Werkzaamheden:

- het verlenen van geestelijke verzorging aan bewoners
- het adviseren met betrekking tot een goed leefklimaat op basis van humanistische uitgangspunten
- het bieden van ondersteunende activiteiten aan medewerkers.
- het leveren van een eigen bijdrage aan levensbeschouwelijke- en ethische aspecten van de zorgverlening

Gevraagd wordt:

- een afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidings Instituut
- affiniteit met de problematiek van het ouder worden
- gerichtheid op samenwerking met andere disciplines in de organisatie
- inhoudelijk benoembaar zijn door het Humanistisch Verbond als raadsvrouw/man

Wij bieden:

- aanstelling voor 8 uur per week, in zeer naaste toekomst mogelijk uit te breiden tot 14 uur per week
- salariering en rechtspositie volgens C.A.O. bejaardentehuizen.

Ons beleid is alle medewerkers aan te nemen op basis van een jaarcontract; bij gelijke geschiktheid van kandidaten zal de voorkeur worden gegeven aan een vrouw.

Aanstelling geschiedt na overleg met het humanistisch Verbond, Mw. P. Hobbelman, hoofd van de geestelijke verzorging in verzorgingstehuizen, tel. 030-318145.

Inlichtingen te verkrijgen bij de directeur van het Jaap van Praag Huis, de heer R. Greidanus, tel. 02990-29555.

Sollicitaties binnen drie weken na het verschijnen van dit blad te richten aan het JAAP VAN PRAAG HUIS, Rietgorsplein 1, 1444 TA Purmerend, t.a.v. de directeur.

heidsbevordering van de andere medewerkers is geïntensiveerd, dit alles in het kader van een drastische verbetering van het personeelsbeleid.

Meer aandacht voor bezinning en verdieping was ook een voornemen. Dit krijgt gestalte in de activiteiten van de adviesgroep bezinning. Vijf werkgroepen zijn van start gegaan om eind 1992 rapporten te presenteren rond de thema's milieu; armoede; zorg; onderwijs en opvoeding en burgerschap in het nieuwe Europa. Vanuit de afdeling bezinning/vorming start het project "Samen leven". Hier liggen raakvlakken met de bovengenoemde werkgroepen. Het project zal worden aangeboden aan en uitgevoerd worden in de plaatselijke afdelingen. De kwaliteit van het samen-leven zal centraal staan in een gedifferentieerd aanbod (o.a. publicaties, theater, forumdiscussies). Voor de humanistische dienstverlening, o.a. uitvaartbegeleiding en geestelijke opvang worden nieuwe ondersteuningsmodellen ontwikkeld.

In november zal weer een congres worden gehouden. Ingrijpende voorstellen kunnen dan worden verwacht. Meer dan op het laatste congres zal onderzoeksmateriaal ter beschikking zijn en zullen resultaten van concrete proeven worden gepresenteerd. Daarmee kunnen de ontwikkelingen in een stroomversnelling gebracht worden. Dat is ook hard nodig om het voortbestaan van de vereniging te garanderen.

Het HV moet groeien en betere diensten

verlenen. Dat kan alleen als een helder aanbod duidelijk en regelmatig onder de aandacht kan worden gebracht. En als een klein maar goed georganiseerd landelijk bureau zorgt voor initiatieven, kwalitatief hoogstaande ondersteuning en een klantvriendelijke aanpak.

Dit alles moet geplaatst worden in de ruime context van een visie op de ontwikkeling van HV en humanistische beweging. Mede op grond van de onderzoeksresultaten zal het hoofdbestuur in de komende periode hier stellig veel aandacht aan gaan geven.

De omstandigheden zijn voor het HV bepaald niet gunstig. Maar door de ingrijpende veranderingen ontstaat er wel perspectief. Daarvoor is echter wel een grote mate van eensgezindheid nodig. Die bleek er te zijn op het laatste congres en die zal ook in de toekomst van doorslaggevende betekenis kunnen zijn. Gelukkig is een sterke humanistische beweging een belang is dat vereniging, bestuur en bureau gezamenlijk delen.

Joost de Vries

directeur van het HV

Koers-toer van Joost de Vries

De komende maanden zal HV-directeur Joost de Vries net als vorig jaar weer in het land het beleid toelichten. Ook Kees van Rooijen zal dan aanwezig zijn. Dé kans om goed geïnformeerd te raken over de nieuwe koers van het HV. Hieronder de plaatsen en data. Als u één van deze bijeenkomsten wilt bijwonen, meldt u dit dan even bij het Centraal Bureau (Postbus 114, 3500AC Utrecht), tel. nr. 030-318245

Utrecht

Op woensdag 25 maart in Utrecht. Plaats: Landelijk Humanistisch Centrum, Oudkerkhof 11 (grote zaal).

Groningen

Op woensdag 1 april in Groningen. Plaats: Huis de Beurs, Akerkhof ZZ 4 - gelegen in het centrum, naast de Korenbeurs (zaal 1).

Amsterdam

Op woensdag 15 april in Amsterdam. Plaats: Scandic Crown Hotel Victoria, Damrak 1 tegenover het Centraal Station (Stockholmzaal).

Rotterdam

Op woensdag 6 mei in Rotterdam. Plaats: Humanistisch Centrum, Provenierssingel 48.

Arnhem

Op woensdag 13 mei in Arnhem. Plaats: Hotel Blanc, Coehoornstraat 8 (zaal 'le Manteau').

Zwolle

Op dinsdag 19 mei in Zwolle. Plaats: De Nieuwe Buitensociëteit, Stationsplein 1.

Aanvang van elke bijeenkomst is 19.30 uur.

Ontmoetingsweekend Homo-lesbische werkgroep

Van 3 t/m 5 april is er het 24ste Ontmoetingsweekend van de Homo-Lesbische Werkgroep. Het wordt gehouden in Vormingscentrum 'De Kapel-lerput' te Heeze (bij Eindhoven). Er zal een groot aanbod zijn van workshops waaruit de aanwezigen één of meerdere keuzes kunnen maken. Behalve

deelname aan deze thema- en doe-groepen is er ook gelegenheid tot ontspanning. Voor meer informatie en inschrijfformulier kunt u bellen of schrijven naar: Humanistisch Verbond, ter attentie van de Homo-Lesbische Werkgroep, Postbus 114, 3500 AC Utrecht (030-318145 toestel 22)

En noteert u alvast in uw agenda: van 9 t/m 11 oktober is er een speciaal jubileumweekend!

Vrijwillige euthanasie in Zutphen

Afgelopen jaar heeft de afdeling Zutphen zich indringend beziggehouden met het vraagstuk van de vrijwillige euthanasie. Zo is er onder artsen en medisch specialisten in de regio een enquête gehouden. Op 17 maart wordt er om 20.00 uur in de Hanzehof in Zutphen een thema-avond gehouden. Als voorstander van de mogelijkheid tot vrijwillige euthanasie is drs. Jannink-Kappelle bereid gevonden om een inleiding te houden. Zij is voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie. Als tegenstander van deze mogelijkheid zal dr. Rutenfrans het woord voeren. Hij is, met prof. Dessaur, mede-auteur van het boekje 'Mag de dokter doden?'. Na

de inleidingen zal een forum, waarin naast beide inleiders ook de jurist mr. Vermeulen zitting zal hebben, vragen van het publiek beantwoorden. Ook zal op deze avond de resultaten van de enquête bekend worden gemaakt.

Op 23 maart zal de reeks activiteiten met betrekking tot euthanasie voorlopig worden afgesloten. Er zal dan gelegenheid zijn om in kleine groepjes over dit onderwerp verder te discussiëren. Deze bijeenkomst wordt in de Mariaschool in Zutphen gehouden, aanvang 20.00 uur.

De toegangsprijs voor elk van de avonden is voor leden f 2,50 en voor niet-leden f 5,-. Nadere informatie: tel.nr. 05750-27325.

Het surrealisme in Den Haag

Op de woensdagavonden 1, 8 en 15 april kunt u in het Humanistisch Centrum in Den Haag drie dialezingen volgen met als thema 'Het surrealisme: op zoek naar het andere ik'. De lezingen worden gegeven door drs. Hestia Bavelaar, docente moderne kunst aan de Rijksuniversiteit Utrecht. De kosten bedragen f 50,- (HV-leden krijgen 10% korting). Tijd: steeds van 20.00 tot 22.00 uur. Plaats: het Humanistisch Centrum aan de Laan Copes van Catteburch 72 in Den Haag.

Liefde en de moderne jeugd in Amsterdam

Hoe denkt de moderne jeugd over liefde en wat doet ze ermee? Dat is de vraag die centraal staat op de avond van dinsdag 17 maart. Dan zal dr.mr. C.J. Stravers, directeur van het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (NISSO) hierover een lezing houden. Plaats is Reynier Vinkeleskade 64 in Amsterdam. Om 19.30 uur staat de koffie en thee klaar, om 20.00 uur precies begint de lezing.

Kernendag Vredesberaad over nationalisme en de VN

Op zaterdag 24 april houdt het Humanistisch Vredesberaad van 10.00 tot 16.00 uur weer zijn halfjaarlijkse kernendag. Het programma is inhoudelijk van aard. Als thema is gekozen voor de problematiek van het nationalisme, Volken zonder Staat en in het verlengde daarvan de Verenigde Naties. De

onderwerpen zijn voorbereid in de kernen en zullen aan de orde komen aan de hand van stellingen. De organisatie hoopt op een brede inbreng. Plaats: Kleine Drift 35a, Hilversum. Voor verdere informatie: Klarjet Latour, Irislaan 24, 2106 BG Heemstede, tel.nr. 023-290764.

Verlies hoort bij het leven in Venlo

Op 7 april organiseert de S.O.S. Telefonische Hulpdienst Venlo en de afdeling M/n-Limburg samen een thema-avond met als titel: 'Verlies hoort bij het leven, maar hoe ga je daarna verder?' Eerst zal de heer Stef Kessels een inleiding houden, daarna is er gelegenheid tot het stellen van vragen en samen te praten over hoe je bijvoorbeeld reageert op het

verlies van je gezondheid, je baan, je partner. Op het ouder worden, het zelfstandig worden van je kinderen en op het verlaten van je vertrouwde omgeving. Op al die situaties waarin je jezelf soms 'kwijtraakt'. Meer informatie: 077-548888 of 04750-23657.

Gewestelijk weekend in Bergen aan Zee

Op 11 en 12 april organiseert het gewest Noord-Holland weer het traditionele gewestelijk weekend in Het Zeehuis (Verspijkweg 5) in Bergen aan Zee. In een combinatie van discussie, creativiteit en sportiviteit zullen de deelnemers aan de slag gaan met het thema 'Grenzen'. Er is ruime

gelegenheid voor onderling contact, en er wordt in het programma rekening gehouden met deelname van kinderen. Kosten zijn f 30,- per persoon, voor kinderen tot 17 jaar wordt een vrijwillige bijdrage gevraagd. Opgave en informatie: Saskia Brouwer, tel.nr. 02207-19547.

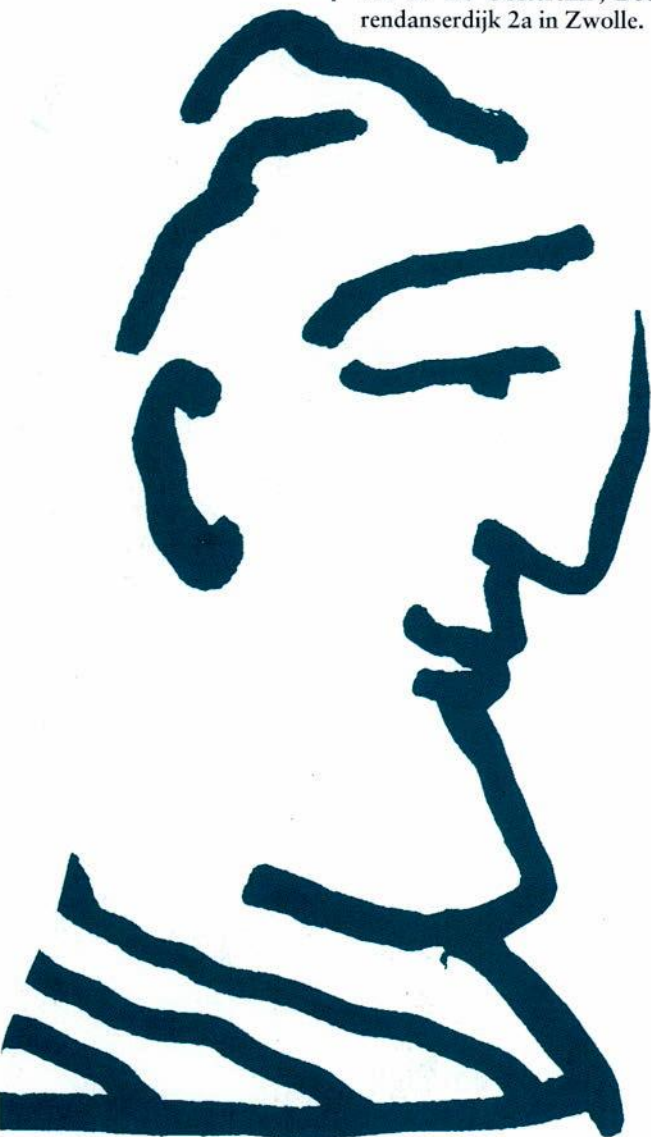
Annemiek Horstman in Appelscha

Bijna een uur wachten voor elektronisch beveiligde deuren, dat hoort bij het werk van humanistisch raadsvrouw Annemiek Horstman. Zij werkt in het Huis van Bewaring en in de Marwei, de gevangenis voor langgestraften in Leeuwarden. Zij praat daar over zingeving in een situatie die met dat begrip lijkt te spotten. Op donderdag 12 maart vertelt zij hier-

over in de pannekoekboerderij van Anne Kies in Appelscha. Aanvang 20.00 uur.

Geschiedenis van het zionisme in Zwolle

Op 17 maart zal de heer W. Cornelissen een lezing houden over de geschiedenis van het zionisme. Aanvang 20.00 uur in 'De Oosterenk', Boerendanserdijk 2a in Zwolle.

Slachtofferhulp in Emmeloord

We staan er niet altijd bij stil, maar slachtoffer kunnen we allemaal worden. Een inbraak, beroving, aanrijding of verkrachting. Het Bureau Slachtofferhulp zal op dins-

dag 10 maart een bijeenkomst verzorgen. Aanvang 20.00 uur in de Diemenhof aan de Diemenlaan in Emmeloord.

Training relatieviering

Steeds vaker krijgt het HV verzoeken om te assisteren bij een huwelijk of relatieviering. Mensen willen meer inhoud geven aan hun huwelijksfeest dan alleen een bezoek aan het gemeentehuis. En een kerkdienst is voor hen geen passende viering. Ze zoeken naar een alternatief. Soms wordt vanuit het HV assistentie verleend door tijdens een viering te spreken. De werkgroep 'Humanisme en relatieviering' heeft nu een tweedaagse training ontwikkeld die vrijwilligers opleidt in humanistische relatieviering. In deze training wordt aandacht besteed aan de gesprekken die met de (aanstaande) partners worden gevoerd, en er wordt geoefend in het schrijven en voordragen van de toespraak.

Deze training staat open voor mensen die het als een uitdaging zien om op een humanistische wijze inhoud te geven aan een huwelijksfeest. Het is daarbij van belang dat men zich overdag vrij kan maken voor het uitvoeren van deze dienstverlening. Van het aanstaande paar dat gebruik wil maken van deze nieuwe service, zal een bijdrage van f 295,- worden gevraagd.

De training wordt verzorgd door twee gekwalificeerde leden van de werkgroep en zal worden gehouden van 27 - 29 maart in De Borckerhof dat is gelegen in het schitterende museumdorp Orvelte in Drenthe. Kosten van dit weekend zijn f 175,-. Minimum aantal deelnemers is tien. Voor meer informatie en aanvraag van een aanmeldingsformulier: Humanistisch Verbond (werkgroep 'Humanisme en relatieviering'), Postbus 114, 3500 AC Utrecht, tel.nr.: 030-318145.

Lid worden van het Humanistisch Verbond in eenvoudig.

Lid worden van het HV is eenvoudig. Stuur een kaartje met uw naam en adres naar: Postbus 114, 3500 AC Utrecht. U kunt ook bellen: 030 - 318145.

Als richtlijn voor de hoogte van de contributie wordt een half procent van uw bruto-inkomen aangehouden. Als minimum-contributie geldt een bedrag van f 75,-, als u een bruto-jaarinkomen heeft van f 18.000,- of hoger. Is dat bruto-inkomen lager dan f 18.000,- dan betaalt u f 45,-. Jongeren onder de 27 jaar betalen een minimum van f 35,-. U kunt de contributie desgewenst in termijnen betalen: per kwartaal of per halfjaar.

Uitgangspunt is het individueel lidmaatschap. Per lid kan een persoon, wonend op hetzelfde adres, zonder enige verdere kosten medelid worden. Deze ontvangt dan geen Humanist. Bij aanmelding ontvangt u van ons een acceptgirokaart om te betalen.

U kunt ook eerste een gratis informatiepakket aanvragen

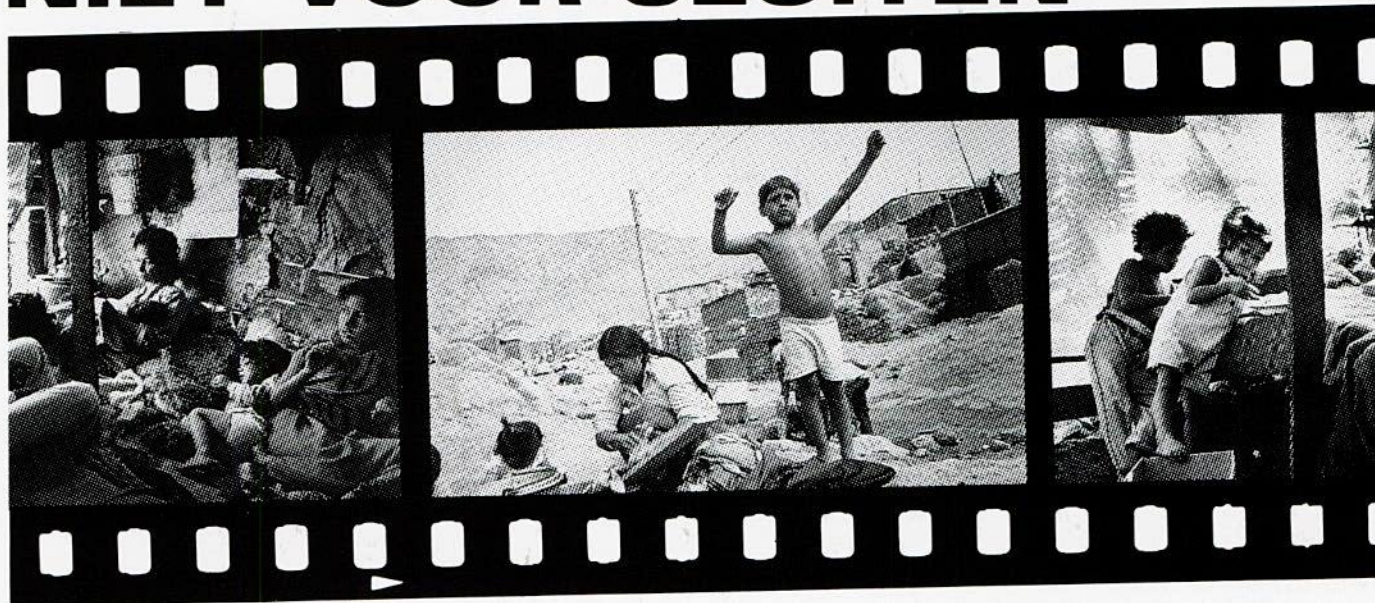
Stuur dan een kaartje naar: Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Of nog makkelijker: bel 030 - 318145.

Een abonnement op de Humanist voor slechts f 30,-

Voor slechts drie tientjes krijgt u een jaar lang de Humanist in de bus. Eén telefoontje naar het Humanistisch Verbond is voldoende: 030 - 318145 (toestel 28). En als u lid wordt van het HV, krijgt u het blad gratis.

Willem Diepraam

"JE MOET DE OGEN ER NIET VOOR SLUITEN"

"We zitten in Nederland met elkaar op een eiland van welvaart. Het gaat ons uitzonderlijk voor de wind. Door mijn vele reizen als fotograaf ben ik meer gefocust op de rest van de wereld dan op Nederland. Maar al kan onwetendheid of onbegrip mij niet verweten worden, ook ik sluit toch vaak de ogen voor de overvloed van ellende elders in de wereld. Net als de meeste andere Nederlanders.

De Algemene Spaarbank voor Nederland doet dit gelukkig niet. Natuurlijk besef ik dat een spaarbank alleen de wereld niet kan veranderen. Maar al is het sparen bij de ASN volgens sommigen maar een druppel op een gloeiende plaat, voor veel anderen kan het een wereld van verschil betekenen."

De ASN is een principiële spaarbank. De ASN steekt haar energie en uw spaargeld graag in een betere toekomst

voor iedereen. Geloofst namelijk in eerlijk delen. In eigen land, maar ook over de grenzen. De ASN belegt uw spaargeld daarom selectief. Met een open oog voor mens en milieu.

Dat principiële beleid levert u een uiterst concurrerende rente op. De ASN noemt dat rente zonder bijmaak. Als u de bon opstuurt, krijgt u het allemaal onder ogen.

Bij de ASN spaart u op den duur meer dan u denkt.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

geeft rente zonder bijmaak

Telefoon: 070 - 356 93 42

BON

Als u een spaarrekening opent bij de ASN met een eerste inleg van tenminste f 50,-, ontvangt u f 7,50 welkomstpremie.

Naam : _____ m/v

Adres : _____

Postcode/Woonplaats : _____

Wenst vrijblijvend nadere inlichtingen over:*

☐ Girosparen	- Voor girorekeninghouders	☐ Depositosparen	- Contracten met vaste, hoge rente
☐ Bank-Girosparen	- Voor bank- of girorekeninghouders	☐ Bedrijfssparen	- Met premie van uw werkgever
☐ Rente-Solidariteitssparen	- Structureel kiezen voor delen	☐ FNV-Sparen	- Voor FNV-leden
☐ Vroeg-Bijsparen	- Voor jongeren van 0 tot 18 jaar	* Aankruisen wat u wenst.	

291-06

Zenden in envelop zonder postzegel aan: ASN, Antwoordnummer 1188, 2501 WB Den Haag. Bellen kan ook: 070 - 356 93 42